

SAVONIA

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

PERHEKAHVILAN VUOSI

Opas perhekahvilan vapaaehtoisille vetäjille

TEKIJÄT: Sanna Karppinen
Eini Määttä

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma			
Työn tekijät Sanna Karppinen, Eini Määttä			
Työn nimi Perhekahvilan vuosi – opas perhekahvilan vapaaehtoisille vetäjille			
Päiväys	2016-11-10	Sivumäärä/Liitteet	49/5
Ohjaaja Anne Waldén			
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) MLL Kuopion Yhdistys ry			
Tiivistelmä <i>Perhekahvilan vuosi – opas perhekahvilan vapaaehtoisille</i> vetäjille on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa käytettiin tutkimuksellisia menetelmiä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli mallintaa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion yhdistys ry:n perhekahvilan vuoden toiminta yhtenäiseksi perehdyttämisoppaaksi. Opinnäytetyön tavoitteena oli koota Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion yhdistys ry:n perhekahvila Apajalle perehdyttämisopas vapaaehtoisten vetäjien työn helpottamiseksi. Opinnäytetyössä toteutettiin Webropol -kysely perhekahvilan kävijöille ja tehtiin teemahaastattelu perhekahvilan vapaaehtoisille vetäjille. Näiden avulla kerättiin yleistä tietoa perhekahvilan kävijöistä ja vapaaehtoisista vetäjistä sekä kartoitettiin kävijöiden ja vapaaehtoisten tyytyväisyyttä perhekahvilatoimintaan ja mahdollisia kehittämiskohteita. Kyselyn ja haastatteluiden pohjalta toteutettiin kaksi toimintakertaa perhekahvilan kävijöille, joissa testattiin uusia toimintatapoja perehdyttämisopasta varten. Perehdyttämisoppaaseen koottiin kyselyn, haastatteluiden ja toimintakertojen pohjalta yleistä tietoa Mannerheimin Lastensuojeluliitosta, tärkeitä yhteystietoja, ohjeita haastaviin tilanteisiin ja kävijöiden kohtaamiseen, esimerkiksi päivä ja vuosi, ohjeet kävijätilastointiin ja kassanlaskentaan. Perehdyttämisoppaan loppuun koottiin vinkkejä koko toimintakaudelle peleistä, leikeistä ja askarteluista, mitä kävijöiden kanssa voi toteuttaa. Perehdyttämisopas koottiin konkreettiseksi kansioksi perhekahvila Apajan tiloihin sekä sähköiseksi versioksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton käyttöön.			
Avainsanat ennaltaehkäisevä lastensuojelu, kohtaaminen, lasten osallisuus, varhainen tuki, vertaistuki			

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Sanna Karppinen, Eini Määttä			
Title of Thesis The year of family cafe – orientation guide for the family cafe volunteers			
Date	2016-11-10	Pages/Appendices	49/5
Supervisor(s) Anne Waldén			
Client Organisation /Partners Mannerheim League for Child Welfare Kuopio association			
Abstract The year of family cafe – orientation guide for the family cafe volunteers is a functional thesis with qualitative and quantitative research. The aim of the thesis was to develop/create a guide book for The Mannerheim League for Child Welfare family café volunteers. The aim of the orientation guide was to help volunteer's orientation to family café work. The data was collected by a Webropol survey from family café visitors and by interviewing volunteers at the family cafés Apaja and Saaristokaupunki. These two research methods were used to gather general information about the family café visitors and volunteers, to find out their opinions about the family cafés and to collect new ideas to improve family cafés. The results of the theme interview analysis and Webropol survey were also used to find new contents and shape contents for the orientation guide. Using the results of the theme interview and the webropol survey two functional moments for the family café visitors were planned and carried out at the family café Apaja. The general information of The Mannerheim League for Child Welfare, important contacts, instructions for challenging situations at family cafés, instructions for encountering visitors and an example of a family café day and year were collected into an orientation guide. In the end of this orientation guide there are tips, collected throughout the year, for activities with family café visitors. The tips include various examples of games, plays, and handicrafts. The orientation guide was delivered to the family café Apaja and also an electronic version of the orientation guide was sent to The Mannerheim League for Child Welfare.			
Keywords preventive child welfare, encountering, early support, the peer support, participation			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	TOIMEKSIANTAJA MLL KUOPION YHDISTYS RY	8
3	JÄRJESTÖTOIMINTA ENNALTAEHKÄISEVÄNÄ TYÖNÄ	10
3.1	Ehkäisevä lastensuojelu lapsiperheiden tukena	10
3.2	Varhainen tuki lapsiperhepalveluissa	11
4	PERHEKAHVILATOIMINTA PERHEIDEN TUKENA	13
4.1	Kohtaaminen matalan kynnyksen lapsiperhepalveluissa	13
4.2	Vertaistuki vanhemmuuden vahvistajana	14
4.3	Lasten osallisuus Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilassa	15
5	TYÖN TOTEUTTAMINEN	17
5.1	Toiminnallisen kehittämistyön tutkimuksellinen vaihe	18
5.1.1	Webropol -kysely perhekahvilan kävijöille	20
5.1.2	Teemahaastattelut perhekahviloiden vapaaehtoisille	26
5.1.3	Haastatteluaineiston analyysi ja tulokset	28
5.2	Toiminnallisen kehittämistyön toiminnallinen osuus	31
5.2.1	Ensimmäisen toimintakerran toteutus	33
5.2.2	Toisen toimintakerran toteutus	34
5.2.3	Perehdyttämisoppaan kokoaminen ja viimeistely	37
5.2.4	Valmiin perehdyttämisoppaan testaaminen perhekahvilassa	38
6	TYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	39
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	41
8	POHDINTA	45
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	47
	LIITE 1: SAATEKIRJE PERHEKAHVILAN KÄVIJÖILLE	51
	LIITE 2: WEBROPOL -KYSELY PERHEKAHVILOIDEN ASIAKKAILLE	52
	LIITE 3: TEEMAHAASTATTELURUNKO	58
	LIITE 4: LASTEN HAASTATTELU PERHEKAHVILASSA	59
	LIITE 5: AINEISTON RYHMITTELY, PELKISTYSET ALAKATEGORIOIKSI	62

1 JOHDANTO

Suomalaisten hyvinvointi on selkeästi parantunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Elinajan enuste, terveys sekä elintaso ovat parempia kuin aikoihin. Tästä huolimatta suomalaiset lapsiperheet kokevat arjessa suuria haasteita. Tasapainottelu työn, toimeentulon sekä perhe-elämän vaatimusten välillä kuormittavat arkea. Monille työnteko on välttämätöntä perheen toimeentulon turvaamiseksi. Useat vanhemmat kokevat työn voimavarana, joka tasapainottaa jaksamista lapsiperheen arjessa, mutta kuitenkin työn tiukkenevat vaatimukset uuvuttavat vanhempia ja aiheuttavat masennusta. Äidit ja isät kokevat huolta jaksaa vanhempiana. Lisäksi suomalaiset vanhemmat kokevat perheen sisällä kuormittavaksi kotitöiden jakautumisen vanhempien välillä. Vanhempien käsitykset ja odotukset palkkatyön ja palkattoman hoiva- ja kotityön välillä ovat edelleen sukupuolisidonnaisia. Toisen vanhemman käydessä töissä ja toisen hoitaessa lapsia kotona vanhempien kokemusmaailmat erkanevat toisistaan. Tämä lisää riitoja vanhempien välillä. Riidat vaikuttavat parisuhdetyytyväisyyteen sekä voivat vaikuttaa lasten hyvinvointiin. Yksinhuoltajaperheet ovat kahden vanhemman perheitä tiukemmalla toimeentulossa sekä arjen pyöryksessä. (Lammi-Taskula ja Salmi 2014, 144–159). Kaikki yhteiskunnan tarjoama tuki lapsiperheille on nyky yhteiskunnassa erityisen tärkeää, jotta voimme taata kaikille lapsille ja nuorille tasapainoiset kasvuolosuhteet kohti aikuisuuden haasteita.

Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) tuli voimaan 1.4.2015 ja samalla tuli sovellettavaksi muun muassa muutoksia lastensuojelulakiin (THL 2015 a). Uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) tavoitteena on siirtää painopiste sosiaalipalveluiden korjaavista toimista ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen tukeen. Lain myötä tärkeäksi tulee asiakkaan hyvinvoinnin edistäminen, tuen saannin turvaaminen asiakkaan arkiympäristössä, asiakaslähtöisyyden vahvistaminen ja asiakkaan kokonaisvaltainen tukeminen. Lain tarkoitus on myös lisätä yhteistyötä sosiaalihuollon ja eri toimijoiden välillä asiakkaan hyvinvoinnin edistämiseksi ja ylläpitämiseksi. (STM 2015.)

Lisäksi meneillään olevan hallituksen kärkihanke LAPE (lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma) pyrkii palvelujen sirpaleisesta kehittämisestä kokonaisvaltaiseen uudistukseen ja pysyvään muutokseen. Muutoksen tavoitteena on järjestää lapsi- ja perhelähtöisiä, yhteensovitettuja, oikea-aikaisia ja tarpeen mukaisia palveluita, joissa järjestötoiminnalla on oma jalansijansa. (STM 2016 a.)

Uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) sekä LAPE -hankkeen myötä matalan kynnyksen ehkäisevä järjestötoiminta on tärkeä osa kuntien lapsiperhepalvelukokonaisuutta. Voidaankin katsoa, että tulevaisuudessa eri järjestöjen toiminnan merkitys lapsiperheiden arjessa kasvaa. Myös perheiden taloudelliset haasteet lisäävät eri järjestöjen toimintaan osallistuvan väestön määrää. Heikompina aikoina haetaan vertaistukea ja sisältöä elämään matalan kynnyksen kohtaamispaikoista. Ehkäisevien toimenpiteiden määrän kasvaessa muiden palvelujen tarve vähenee ja pidemmällä aikavälillä raskaiden korjaavien toimenpiteiden määrä vähenee, kun tukea on perheille saatavissa aikaisemmassa vaiheessa. (STM 2014.)

Yhtenä matalankynnyksen kohtaamispaikkana toimivat Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilat. Työ perhekahvilassa on niin varhaiskasvatusta, perhetyötä, ennaltaehkäisevää lastensuojelua

sekä myös ennaltaehkäisevää mielenterveys- ja päihdetyötä. Opinnäytetyön aihealue on perhekahvilatoiminnan mallintaminen Kuopion Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimipisteen perhekahvila Apajalle. Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, koska uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) myötä lastensuojelulaki (13.4.2007/417) uudistui, jonka vuoksi ennaltaehkäisevä lastensuojelu ja perhetyö tulevat olemaan yhä tärkeämmässä roolissa. Myös eri järjestöjen tarjoama matalan kynnyksen toiminta korostuneen tulevaisuudessa. Toimeksiantajamme toimii MLL Kuopion yhdistys ry.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli mallintaa MLL Kuopion yhdistys ry:n perhekahvilan vuoden toiminta yhtenäiseen perehdyttämisoppaaseen, jossa näkyvät sekä perhekahvilan vuoden aikana niin sanotut juoksevat asiat, kuin vuoden aikana vaihtuvat teemat ja juhlat, joiden mukaan perhekahvilassa voi toimintaa järjestää. Tarkoituksenamme oli laatia MLL Kuopion yhdistys ry:n Apajan perhekahvilalle vapaaehtoisille suunnattu perehdyttämisopas ja vuosikello toiminnan toteuttamisen helpottamiseksi. Tavoitteenamme on mallintaa perhekahvilan toiminta helposti saatavilla olevaksi ja toteutettavaksi kokonaisuudeksi. Työmme tavoitteena on helpottaa työn tekemistä perhekahvilassa, kun on jokin selkeä runko, jonka mukaan toimintaa voidaan tehdä. Tämä myös helpottaa uusien vapaaehtoisten perehdyttämistä toimintaan sekä lisää motivaatiota ryhtyä vapaaehtoiseksi vetäjäksi.

Kiinnostuimme opinnäytetyön toiminnallisuudesta ja mahdollisuudesta päästä kehittämään täysin uutta tuotetta toimeksiantajan käyttöön. Opinnäytetyön raportti antaa kattavan kuvauksen MLL Kuopion yhdistys ry:n perhekahvilatoiminnasta ja tämän hetkisistä kehittämiskohteista. Opinnäytetyö kuvaa perhekahvilan merkitystä sen kävijäkunnalle ja vapaaehtoisille vetäjille. Kuvaamme opinnäytetyössä syntyneen tuotteen, perehdyttämisoppaan, kehittämisprosessin.

Opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat ennaltaehkäisevä lastensuojelu, kohtaaminen, lasten osallisuus, varhainen tuki sekä vertaistuki. Käsitteet linkittyvät keskeisesti perhekahvilan käytännön toimintaan ja ovat siksi tärkeä osa opinnäytetyömme teoriaa. Nämä käsitteet ohjaavat myös perhekahvilalle tehtävän perehdyttämisoppaan sisältöä.

2 TOIMEKSIANTAJA MLL KUOPION YHDISTYS RY

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on perustettu vuonna 1920. Tuolloin Suomessa oli kolme miljoonaa asukasta, joista miljoona oli alle 15-vuotiaita. Lapsikuolleisuus oli suurta ja suurin osa lapsista kärsi puutteesta. Sairaanhoidtaja Sophie Mannerheimiä, marsalkka Mannerheimin sisarta tilanne kosketti ja hän kokosi työryhmän pohtimaan asiaa. Työryhmän yhtenä kantavana voimana oli kouluneuvos Erik Mandelin sekä lopullisen sysäyksen yhdistyksen perustamiselle antoi lastentautiopin asiantuntijan, dosentti Arvo Ylpön mukaan tulo. Mannerheimin Lastensuojeluliitto perustettiin 4.10.1920 ja järjestön nimi oli tuolloin Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Liittoon kuului keskusjärjestö sekä paikallisosasto ja liiton lähtökohtana oli tuolloin, että kaikkia lapsia on hoidettava hyvin ja kaikilla lapsilla on oikeus asiantuntevaan huoltoon. Liiton tarkoituksiksi kirjattiin kaikki lastensuojelutyö, mikä ei lain mukaan kuulunut valtiolle tai kunnalle. (MLL 2014 a.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminta on vuosien saatossa muuttunut jonkin verran. Perusperiaate on edelleen lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisessä, mutta keinot toimia ovat erilaisia. Mannerheimin Lastensuojeluliiton alkuperäinen toiminta-ajatus on ollut äitiys- ja lastenneuvolatoiminnan sekä terveyssisar- ja lastenhoitajakoulutuksen kehittäminen. Nykypäivänä toiminnan suuntana on erilaiset vanhemmuuden tuen uudet muodot, muun muassa Tukea vanhemmille -sivusto sekä Vanhempainpuhelin ja -netti. Lisäksi perhekahvilatoiminnan kehittäminen vanhemmuuden tuen sekä vertaistuen muodoksi on ollut yksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminnan muoto. (MLL 2014 b.)

Nyt Mannerheimin Lastensuojeluliitto on avoin ja valtakunnallinen kansalaisjärjestö, jolla on vajaa 90 000 jäsentä, 557 paikallisyhdistystä sekä 10 paikallisyhdistysten toimintaa tukevaa piirijärjestöä. MLL:n kaikki uudet jäsenet ovat tervetulleita. Päätehtävä on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. MLL on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Mannerheimin lastensuojeluliiton toimintaa ohjaavat tietyt arvot ja periaatteet. Toimintaa ohjaavia arvoja ovat lapsen ja lapsuuden arvostus, yhteisvastuu, inhimillisyys sekä yhdenvertaisuus. MLL:n periaatteita ovat avoimuus, ilo, kumppanuus, osallisuus ja arjen arvostus. (MLL s.a.)

Opinnäytetyön toimeksiantaja kuuluu Järvi-Suomen piirijärjestöön. Järvi-Suomen piiri ry toimii MLL:n aluejärjestönä Etelä-Savon, Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon maakuntien alueella. Järvi-Suomen piirillä on neljä vapaaehtoiskeskusta ja ne sijaitsevat Kuopiossa, Joensuussa, Jyväskylässä ja Mikkelissä. Piirin alueella toimii yli sata paikallisyhdistystä. (MLL:n Järvi-Suomen piiri 2016.)

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Mannerheimin lastensuojeluliiton Kuopion paikallisyhdistys ry. Yhdistyksellä on noin 500 jäsentä. Tavoitteena yhdistyksellä on vaikuttaa Kuopion kaupungin lapsiperheiden arkeen, edistää perheiden sosiaalista kanssakäymistä ja vahvistaa perheiden keskinäistä yhteistoimintaa. (MLL 2016 a.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton Kuopion paikallisyhdistys ry tarjoaa toimintaa lapsille, nuorille sekä lapsiperheille. Yhdistys ylläpitää kahta perhekahvilaa, jotka ovat avoinna kerran viikossa. Lisäksi on

muskaritoimintaa, isä & lapsi – kerho, kylämummi ja – vaari toimintaa, erilaisia tapahtumia, retkiä sekä leirejä. Toiminta toteutetaan pääsääntöisesti vapaaehtoisvoimin. (MLL 2016 b.)

Teimme opinnäytetyön Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion paikallisyhdistys ry:n perhekahvila Apajaan. MLL:n perhekahvilat ovat matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja. Niihin samassa elämäntilanteessa olevat vanhemmat voivat kokoontua viettämään aikaa, jakamaan kokemuksiaan sekä tutustumaan saman alueen muihin vanhempiin. Samalla lapset saavat leikkiseuraa.

Perhekahvilat kokoontuvat yleensä kerran viikossa aamupäivisin erilaisissa kerhotiloissa, leikkipuitteissa tai esimerkiksi neuvoloissa. Osallistuminen perhekahvilatoimintaan on maksutonta eikä ennakkoilmoittautumista tarvita. Vapaan leikin ja oleskelun lisäksi kahviloissa järjestetään myös ohjattua tekemistä, kuten askartelua, leikkihetkiä tai teemakeskusteluja. Perhekahviloiden toimintaa ohjaavat MLL:n arvot ja periaatteet. Perhekahviloita on Suomessa yli 500. (Helenius ja Viljanen 2014, 3.)

Perhekahvilan toiminta on riippuvainen vapaaehtoisista vetäjistä. Kahvilassa on kävijöille tarjolla omakustanteista tarjottavaa. Mitään tiettyyn runkoon sidottua ohjelmaa perhekahvila ei järjestä. Perhekahvila tarjoaa vertaistukea vanhemmuuteen sekä ohjattua ohjelmaa muun muassa askartelua ja leikkiä asiakkaiden mielenkiinnon mukaan. Lisäksi perhekahvilassa järjestetään erilaisia teemailtoja ja tuote-esittelyjä.

Kuopion paikallisyhdistyksellä on kaksi perhekahvilaa, Saaristokaupungissa sekä Kuopion keskustassa perhekahvila Apaja. Apajan perhekahvila toimii kauppakeskus Apajan tiloissa Kuopion torin alla. Perhekahvila on avoinna tiistaisin kello 9.30–12. Opinnäytetyön teon aikana Apajan perhekahvilassa työskenteli järjestösihteeri, joka vastasi perhekahvilatoiminnasta yhdessä vapaaehtoisten vetäjien kanssa. Vapaaehtoiset ovat valikoituneet muun muassa perhekahvilan kävijöiden joukosta ja heidän opastamisen työhön tekevät aikaisemmat vapaaehtoiset vetäjät. Kävijöitä Apajan perhekahvilassa on keskimäärin noin 20–50 kävijää viikossa.

Idea opinnäytetyön tekemiseen Apajan perhekahvilaan lähti MLL:n yhteydenotosta koulullemme. Perhekahvilalta puuttui niin sanottu perehdyttämisopas, joka helpottaisi uusien vapaaehtoisten perehdyttämistä työhön. Valitsimme aiheen, sillä sen toiminnallisuus ja mahdollisuus toteuttaa itseään työn tekemisessä oli mielestämme mielenkiintoista. Aiheena perhekahvilatoiminta on tärkeää. Se on vertaistukea ja ennaltaehkäisevää toimintaa lapsiperheille ja pienten lasten vanhemmille. Perhekahvilat ovat matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, joihin on helppo mennä tapaamaan muita samassa tilanteessa olevia aikuisia ja lapset voi ottaa mukaan. Perhekahvilatoiminnan tarkoituksena on tarjota perheille mahdollisuus tutustua oman alueen muihin perheisiin ja näin mahdollistaa perheiden keskinäinen vertaistuki. Kokemusten jakaminen muiden samassa elämäntilanteessa olevien kanssa virkistää, auttaa jaksamaan arjessa paremmin ja tutustumisessa omaan lähiympäristöön. Perhekahvilassa kävijöitä yhdistää mm. vanhemmuus ja lasten ikä. (Satuli-Kukkonen 2011, 14.)

3 JÄRJESTÖTOIMINTA ENNALTAEHKÄISEVÄNÄ TYÖNÄ

Lapsiperheille on tarjolla paljon erilaisia palveluita ja usein ne on hajautettu monien eri toimijoiden alaisuuteen. Tällaisia toimijoita ovat muun muassa neuvolat, päivähoito, lasten aamu- ja iltapäivätoiminta, lastensuojelu ja erilaiset perhekeskusten toiminnan muodot. Perheille suunnatuilla palveluilla tuetaan vanhempia tai muita huoltajia turvaamaan lasten hyvinvointi ja kasvatusta ja ne tekevät osaltaan ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä sekä tarjoavat varhaista tukea perheille. (STM 2016 b.)

Myös järjestöt tarjoavat erilaisia kohtaamispaikkoja ja toimintakeskuksia lapsille ja perheille. Toiminta niissä on ammatillisesti koordinoitua ryhmä- ja vapaaehtoistoimintaa. Esimerkiksi perhekahvilat ja perheentalot täydentävät ja vahvistavat kuntien omaa palvelutarjontaa tarjoamalla vanhemmille avoimia, helposti saavutettavia keskustelupaikkoja sekä monenlaista ohjattua ja kohdennettua ryhmätoimintaa. Kuntien ja kolmannen sektorin eri toimijoiden tavoitteena on rakentaa kuntien alueelle järjestöjen ja kuntien sekä järjestöjen keskinäiseen kumppanuuteen perustuvia ehkäisevän lapsiperhetyön yhteistyömalleja. (THL 2016.)

3.1 Ehkäisevä lastensuojelu lapsiperheiden tukena

Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan kaikkia niitä toimia kunnan perus- ja erityispalveluissa, joilla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta (THL 2015 b). Esimerkiksi perhekeskuksissa tehtävä työ on uusi tapa organisoida perheille tarjottavia palveluita. Siinä yhdistetään esteettömyys, matalan kynnyksen palvelut sekä perheiden inklusio toimintaan. Ajatuksena on, että perheet voivat helposti lähestyä palveluntarjoajia ja perheiden hyvinvointiin sekä terveyteen liittyvät ongelmat voidaan selvittää kokonaisvaltaisesti. Perhekeskusten tehtävänä on edistää perheiden hyvinvointia ja ehkäistä ympäristöstä johtuvia kasvuongelmia. Tätä ehkäisevää työtä voidaan pitää raskaiden lastensuojelun toimenpiteiden vastapainona. Erilaiset perhekeskuksissa tehtävät työmenetelmät ovat uusi keino järjestää ennaltaehkäiseviä tapoja työskennellä perheen kanssa. Se lisää perheiden mahdollisuuksia saavuttaa sekä vertaistukea että ammattilaisten tarjoamaa tukea aikaisessa vaiheessa. Tämä on ideaali tilanne lisäämään lapsen ja perheen mahdollisuutta voida hyvin. (Linnosmaa, Väisänen, Siljander ja Mäkelä 2012, 88.)

Perhekeskusten palvelut ovat saatavilla kaikille perheille, joissa on pieniä lapsia. Niitä voidaan tarjota myös kohdennetusti perheille, joille on jo järjestetty apua ja erityistä tukea. Perhekeskuksia on Suomessa neljää eri tyyppiä sen mukaan, mitä palveluita perhekeskus sisältää. Perhekeskuksen palvelukokonaisuuksia ovat monialainen perhekeskus, hyvinvointineuvolatyyppinen perhekeskus ja avoimen varhaiskasvatuksen perhekeskus sekä erityispalveluja kokoava perhetukikeskus. (Halme, Kekkonen ja Perälä 2012, 8.)

Monialaisissa perhekeskuksissa palvelukokonaisuuteen kuuluvat vähintään äitiysneuvolan, lastenneuvolan ja avoimen varhaiskasvatuksen palvelut sekä ehkäiseviä sosiaalipalveluja, kuten perhetyö, sosiaalityö, kasvatusta ja perheneuvola. Hyvinvointineuvolamallin mukaisessa perhekeskuksessa pal-

velukokonaisuudessa äitiys- ja lastenneuvolapalveluja on vahvistettu ehkäisevillä sosiaalipalveluilla, kuten perhetyö ja sosiaalityö, ilman kiinteää kytkentää varhaiskasvatuspalveluihin. Erityispalveluja kokoavat perhetukikeskukset tarjoavat muun muassa lasten, nuorten ja perheiden erityispalveluja (mm. lasten- ja nuorisopsykiatrian, mielenterveys- ja päihdepalvelut) sekä kolmannen sektorin tuottamia erityispalveluja. Ne ovat usein lastensuojelun avohuollon, kuntoutuksen ja/tai kriisityön palveluja tarjoavia yksiköitä. (THL 2016.)

Myös eri kolmannen sektorin yhdistykset tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelua sekä perhetyötä. Vapaaehtoistyön tehtävässään eri järjestöt tarjoavat kansalaisille mahdollisuuden auttaa haluamallaan tavalla esimerkiksi osallistumalla järjestön toimintaan saaden näin mielekästä tekemistä sekä mahdollisuuden olla avuksi. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä ja Virolainen 2012,65.) Isoimmilla järjestöillä on valtakunnan laajuisia palveluita ja tukimuotoja perheille. Järjestöjen tarjoamia palveluita ovat tuki- ja kriisikeskukset, auttavat puhelimet sekä erilainen vertaistoiminta. (Vilén ym. 2010, 33.) Esimerkiksi perheentalot ja perhekahvilat ovat kolmannen sektorin järjestämiä kohtaamispaikkoja ja toimintakeskuksia lapsille ja perheille. Niiden toiminnalla pyritään yhdistämään kuntien eri järjestöjen ja toimijoiden voimavaroja sekä monipuolistamaan kuntien lapsiperheille tarjoamia palveluita. Perheentaloja on Iisalmessa, Joensuussa sekä Kuopiossa. Esimerkiksi Iisalmen Perheentalo -yhteistyö on Iisalmen Pelastakaa Lapset ry:n, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Iisalmen yhdistys ry:n ja Ylä-Savon Ensi- ja turvakotiyhdistys ry:n yhteinen kumppanuushanke, jossa otetaan järjestöjen voimavarat yhteiseen käyttöön lapsiperheiden hyväksi. Perheentalo -yhteistyö tekee tiivistä yhteistyötä myös Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän kanssa. (Halme, Kekkonen ja Perälä 2012; Perheentalo s.a..)

Perhekahviloissa vanhemmat tutustuvat muihin samassa elämäntilanteessa oleviin vanhempiin ja perheisiin. Lasten kanssa leikitään ja eri asiantuntijaluennot tuovat tukea vanhemmuuteen ja perhe-elämään. (MLL 2015). Perhekahvilat ovat kolmannen sektorin ennaltaehkäisevää lastensuojelua, joissa vanhemmuuden tukeminen vertaistuen avulla on keskiössä. Perhekahviloissa lasten kehitystä edistetään ja turvataan eri toimintojen kuten leikin ja kädentaitojen avulla. Perhekahvilatoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja vanhempien omaan aloitteeseen. Perhekahvilat pyörittävät pääsääntöisesti vapaaehtoisvoimin. Tässä opinnäytetyössä ennaltaehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan lapsiperheiden tukemista matalan kynnyksen perhekahvilatoiminnalla. Tällainen toiminta tarjoaa perheille vertaistukea vanhemmuuteen, osallisuuden tunteen kokemisen muiden samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa sekä leikkiseuraa lapsille.

3.2 Varhainen tuki lapsiperhepalveluissa

Varhaisella tuella tarkoitetaan lapsiperheen tuen tarpeen tunnistamista ja havaitsemista, vanhemmuuden tukemista sekä lapsen osallisuuden vahvistamista, varhaista reagointia huoleen; asiat otetaan puheeksi ja asiakkaalle tarjotaan tukea joko omista palveluista tai ohjataan muiden palveluiden piiriin. Myös moniammatillinen yhteistyö eri hallintokuntien välillä on varhaista tukea. Varhaisella tuella on tarkoitus tukea vanhemmuutta ja perhettä. Perheen omia voimavaroja pyritään hyödyntämään ja yhdistämään ammattilaisten voimavaroihin. Lapsiperheille kohdennettu tuki on oikea-

aikaista ja oikein kohdennettua. Vanhempien motivointi on tärkeää. (Lastensuojelun keskusliitto 2012.)

Varhainen tuki vaatii työntekijältä kohtaamista, puuttumista ja tukemista. Aitous kohdata asiakkaita, kunnioitus, nöyryys ja empaattisuus ovat tärkeitä piirteitä. Tärkeää on luoda hyvä vuorovaikutussuhde, jolloin tuen tarpeen arvioiminen onnistuu parhaiten. Varhainen tukeminen vaatii työntekijältä tietoutta alueen palveluista, valmiutta etsiä apua yhdessä sekä valmiutta ohjata ja saattaa asiakas palveluiden piiriin. Varhainen tuki saavutetaan parhaiten matalan kynnyksen palveluilla, perhekohdaisella ja monikulttuurisella työllä sekä palveluista tiedottamisella. (Lastensuojelun keskusliitto 2012.)

Esimerkiksi perhekahviloissa on mahdollista saada matalan kynnyksen varhaistukea. Varhaisen tuen matala kynnyks liittyy asiakkaiden ja palveluiden suhteisiin, asiakkaiden tavoittamiseen ja heidän tuen piiriin pääsemiseen. Avoin toiminta, joka on matalakynnyksistä ja kaikille avointa on mahdollista muun muassa leikkipuistoissa, perhetaloissa ja perhekahviloissa. Avoimessa toiminnassa toteutetut erilaiset toimintatuokiot ja -ryhmät sekä tapahtumat madaltavat kynnystä osallistua muuhunkin toimintaan. Yhteisöllinen näkökulma on myös tärkeä. Varhainen tuki on muun muassa sosiaalisten verkostojen vahvistamista ja vertaistuen mahdollistamista. Erilaiset ryhmätyömuodot sekä esimerkiksi perhekahviloiden yhteisölliset tilat luovat erinomaisen mahdollisuuden perheiden osallistumiselle ja ja varhaisen tuen sekä vertaistukiryhmien muodostumiselle. (Lindqvist 2008, 20.)

Tässä opinnäytetyössä varhaisella tuella ymmärretään perheiden sosiaalisten verkostojen vahvistamista ja sen myötä mahdollisuutta kohdata samassa elämäntilanteessa olevia perheitä. Varhainen tuki mahdollistuu kävijöiden kokeman osallisuuden tunteen, kohtaamisen ja vertaistuen kautta. Tässä opinnäytetyössä lapsiperheiden varhaista tukea tarkastellaan perhekahvilan vapaaehtoisten vetäjien ja kävijöiden näkökulmasta.

4 PERHEKAHVILATOIMINTA PERHEIDEN TUKENA

Sukulaisten ja ystävien vähäisyys ja pitkät välimatkat lisäävät yksinäisyyden tunnetta kiireisen lapsiperhearjen keskellä. Yhdessä tekeminen ja oleminen saavat aikaan yhteisöllisyyden tunteen, joka puolestaan tuo turvaa ja merkitystä elämälle. Tämä kaikki toimii isompien ongelmien ennaltaehkäisyinä.

Perhekahvilatoimintaa määrittävät MLL:n arvot, joita ovat lapsen ja lapsuuden arvostus, yhteisvastuu, inhimillisyys ja yhdenvertaisuus (MLL s.a.) Vuoden 2014 perhekahvilakyselyn mukaan kävijät kokevat perhekahvilatoiminnassa tärkeäksi osallisuuden tunteen, kohdatuksi tulemisen ja vertaistuen. Muun muassa nämä asiat saavat perheet palaamaan uudelleen kahvilaan. (Helenius ja Viljanen 2014, 2.)

4.1 Kohtaaminen matalan kynnyksen lapsiperhepalveluissa

TNS Gallupin teettämässä laajassa Suomi ja suomalaiset 2013 tutkimuksessa käy ilmi, että suomalaiset elävät entistä kotikeskeisempää elämää ja minäkeskeinen ajattelutapa korostuu. Suomalaiset haluavat elää yhä yksilöllisempää elämää ulkopuolelta tulevien normien ja valintojen sijaan. (Suomi & suomalaiset 2013/ TNS Consumer Insight, 2013). Lisäksi Mannerheimin lastensuojeluliiton vanhempainpuhelimen ja vanhempainnetin kirjepalvelun 2013 vuoden loppuraportista käy ilmi, että vaikka yhä useampi haluaa elää yksilöllisemmin, ovat suomalaiset vanhemmat entistä yksinäisempiä ja epävarmempia (Vanhempainpuhelimen ja vanhempainnetin kirjepalvelun vuosiraportti 2013).

Tämä nykypäivän yksilöllisyyttä korostava ilmapiiri aiheuttaa omat haasteensa perheiden kanssa työskenteleville ihmisille. Kohtaaminen vaikuttaa aina jollain tapaa ihmiseen, joten arvostavan, hyväksyvän ja kiinnostuvan kohtaamisen merkitystä ei voida tarpeeksi korostaa. (Oksanen, Sourander ja Viinikka 2014, 67.) Kohtaaminen on sitä, että käydään kohti toista ihmistä. Aidossa kohtaamisessa ihmisten elämänpiirit koskettavat toisiaan vakavasti ottamisen, läsnäolon ja jakamisen kautta. Kohtaaminen on olemista ihminen ihmiselle. Vakavasti ottaminen tarkoittaa, että ihminen arvostaa toisen persoonallisuutta. Läsnä oleminen kohtaamisessa on puolestaan välttämätöntä luottamuksen rakentumisen kannalta. Luottamus puolestaan on välttämättömyys sille, että joku toinen haluaa jakaa kanssasi jotain tärkeää, omaa tarinaansa. Tämä kaikki vaatii oman ihmisyyden alttiiksi laittamista, riskinottoa ja rohkeutta. (Mattila 2008, 7, 12–14.)

Petri Paju (2015) on tutkinut Perheentalo-toimintaa ja kävijöiden kokemuksia matalan kynnyksen toiminnasta Iisalmessa. Tutkimuksen tuloksissa korostuu, että vastaajista useat äidit kertovat muistavansa kuukausia jälkeenpäin tarkasti, miten hänet ensimmäisellä kerralla otettiin vastaan. Ensivaihtelun voi luoda vain kerran, ja matalan kynnyksen toiminnan yhteydessä se näyttää olevan todella tärkeää. Mieleen jäävä tervetulotoivotus ei ole vain työntekijän suoritus, vaan lisäksi se tarkoittaa myös sitä, mitä miten muut ryhmän jäsenet ottavat uudet vastaan. (Paju 2015, 10.) Myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilakyselyssä korostui vastauksissa kohtaamisen ja ensivaiku-

telman merkitys. Ystävällinen vastaanotto, mukavat ohjaajat ja ohjaajien miellyttävä toiminta koettiin tärkeäksi. (Helenius ja Viljanen 2014, 8)

Perhekahvilan ohjaajalla hyvät vuorovaikutustaidot ja taito kohdata ihminen ovat tärkeitä ominaisuuksia. Ohjaajalla on keskeinen rooli siinä, että asiakkaat tuntevat itsensä tervetulleeksi perhekahvilaan ja palaavat sinne uudelleen. Käsikirjassa mainitaan henkilökohtaisen tervehtimisen tärkeydestä sekä lämpimän vastaanoton luomisesta. Uusille asiakkaille on tärkeää esitellä perhekahvilan tilat ja käytännöt. Asiakkaan etunimen muistaminen luo turvallisuuden tunnetta sekä myönteistä ilmapii-riä. Lisäksi asiakkaan voi esitellä mahdollisuuden mukaan muille asiakkaille. Asiakkaiden rohkaisu ja kannustus toimintaan mukaan tulemisessa on tärkeää. (MLL 2014 c, 14.)

Kohtaaminen nousi opinnäytetyössä tärkeäksi teemaksi, koska perhekahvilatyö perustuu kävijöiden kohtaamiseen. Kohtaamisella on suuri merkitys siihen, haluaako kävijä palata uudelleen perhekahvilaan. Toimeksiantaja toivoi kohtaamista yhdeksi avainkäsitteeksi. Opinnäytetyössä kohtaamisella ymmärretään perhekahvilan kävijöiden kohtaamista aidosti ja jokainen kävijä yksilöllisesti huomioon ottaen, niin että kävijä tuntee itsensä tervetulleeksi perhekahvilaan. Huomioimme kohtaamisen myös opinnäytetyöprosessin aikana perhekahvilassa ollessamme sekä opinnäytetyön tuotoksessa, perehdyttämisoppaassa.

4.2 Vertaistuki vanhemmuuden vahvistajana

Tutkija Sidney Cobbin (1976, 300) mukaan sosiaalisella tuella on ihmisen elämässä suuri merkitys. Tunne sosiaalisesta tuesta antaa myös tunteen siitä, että on rakastettu, tärkeä ja että hänestä välitetään. Cobbin mukaan sosiaalisella tuella on stressiä vähentävä vaikutus ja sitä kautta myönteisiä vaikutuksia yksilön sosiaaliseen, psyykkiseen tai fyysiseen hyvinvointiin.

Erilaisten vertaisryhmien ja –verkostojen määrä on viime vuosina kasvanut. Vertaistoiminnan kasvu kertoo ihmisten tarpeesta jakaa kokemuksiaan ja saada tukea samassa tilanteessa olevilta ihmisiltä. Vertaistukea voi saada ja antaa monella tavalla ja useassa eri muodossa. Vertaistuki voi toteutua kahden eri ihmisen välillä, ryhmissä tai verkostoissa. Esimerkiksi kahden samassa elämäntilanteessa olevan ihmisen välille voi syntyä spontaani vertaissuhde esimerkiksi ystävyiden, sukulaisten tai vaikka naapureiden kesken. (Nylund 2005, 195–203.) Yksi suosittu vertaistuen muoto on ollut avoimet päiväkodit ja perhekahvilat, kuten myös muut avoimet ryhmät. Tutkimukset ovat osoittaneet, että vanhemmat arvostavat näitä palveluita ja uskovat itsekkin, että palvelut ovat mahdollistaneet heille uusien ystävyysuhteiden synnyn sekä alentanut heidän tarvetta hakea ammattilaisten apua ongelmiinsa. (Kalland 2012, 50.)

Vertaistuen merkitys vanhemmuuden vahvistamisessa on nähty peruspalveluissa entistä vahvemmin. Ryhmämuotoinen toiminta antaa lapsille, nuorille ja vanhemmille mahdollisuuksia sosiaalisten suhteiden rakentamiseen, vertaistukeen ja osallisuuteen. Kolmannen sektorin toimijoiden osuus ryhmämuotoisen toiminnan järjestämisessä on merkittävä. Kolmas sektori järjestää erityisesti vanhempi–lapsi -toimintaa sekä kohdennettuja ryhmiä esimerkiksi eroperheille ja yksinhuoltajille. (Halme,

Kekkonen ja Perälä 2012, 57.) Yksi kolmannen sektorin kasvava toimintamuoto ovat erilaiset kohtaamispaikat, kuten kahvilat, kammarit tai tuvat. Näitä paikkoja ovat perustaneet yhdistykset ja erilaiset yhteistyöverkostot monenlaisiin tarpeisiin. Kohtaamispaikat ovat yleensä kaikille avoimia, mutta niiden syntyyn on vaikuttanut huoli jonkin ihmisryhmän yksinjäamisestä. Tällaisia vakiintuneita kohtaamispaikkoja ovat esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilat. (Hokkanen 2003, 259.)

Pajun (2015) Perheen Talo -toiminnasta tekemän tutkimuksen mukaan Perheen Talo on konkreettinen matalan kynnyksen paikka, jonne kokoontutaan. Tutkimuksessa suurin osa avovastauksista mainitsee äitien välisen vertaistuen lisäksi myös lasten leikkikaverit ja lasten välisen vertaisuuden. Poissa omasta kotoa on joskus arvo sinällään, sillä tapaamisilla ”livenä” ja muualla kuin omassa tai jonkun kotona näyttää olevan oma merkityksensä. (Paju 2015, 11.)

Vertaisverkostot muodostuvat kahden tai useamman ennalta toisilleen tuntemattoman ihmisen välille. Vertaisverkostoryhmä voi syntyä spontaanisti esimerkiksi internetissä, seminaareissa tai vaikkapa leikkipuistossa tai perhekahvilassa. Vertaisverkostot voivat olla laajat ja niihin voi sitoutua itselleen sopivimmalla tavalla. Usein vertaisryhmätutkimuksissa korostuu kokemusten merkityksellisyys, eli kokemustieto ja vertaiskokemukset. (Nylund 2005, 203–204.)

Vertaisuus pitää sisällään jotain yhteistä ja jaettua, jokin kokemus, jota ihmiset voivat keskenään verrata ja keskustella. Vertaisuus saa olemuksensa siitä ilmiöstä, jonka suhteen vertaisia ollaan, kuten vaikkapa vanhemmuus. Se voi luoda koetun kautta syntynyttä ymmärrystä ja tukea, jollaista ei voi saada kirjoista lukemalla. (Hokkanen 2003, 267–269.) Tässä opinnäytetyössä tarkoitamme vertaistuella perhekahvilan kävijöiden keskenäistä vuorovaikutusta. Kävijä kokee tulleen itse kuulluksi sekä pääsee vertaamaan omia arkikokemuksiaan muiden kävijöiden kokemuksiin. Tässä opinnäytetyössä vertaistukea tarkastellaan perhekahvilan kävijöiden sekä vapaaehtoisten vetäjien näkökulmasta.

4.3 Lasten osallisuus Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilassa

Osallisuuden kautta lapsi oppii olemaan ja elämään yhdessä muiden kanssa. Lapsen osallisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsi saa olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa toimintaa, joka turvaa hänen etuaan. Ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta on merkityksellistä se, että lapsi saa olla mukana ja osallisena toiminnassa hänelle itselleen merkityksellisessä yhteisössä ja ympäristössä. (THL 2015 c.)

Myös lainsäädännössä on suojattu lapsen oikeus olla osallisena häntä koskevissa asioissa. Suomen perustuslaissa (11.6.1999/731) sanotaan, että lapsia on kohdeltava yksilöinä tasa-arvoisesti ja lapsi saa olla päättämässä omista asioista kehitystasoaan vastaavasti. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklassa todetaan, että lapsella, joka pystyy muodostamaan oman näkemyksen, on oikeus ilmaista se kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen oikeuksien sopimuksessa painotetaan, että lapsen sanomisille tulee antaa painoarvoa. Lasten osallisuuden toteutuminen edellyttää, että lapset ote-

taan tosissaan ja heitä kuunnellaan kaikissa ympäristöissä, jotka lapseen liittyvät. Näitä ympäristöjä ovat muun muassa lapsen perhe, koulu, kunnat sekä valtakunnallinen taso. On tärkeää, että heidän sanomisensa otetaan tosissaan. (Lansdown 2001, 2; Unicef s.a.) Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417) puolestaan mainitaan, että lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja suunniteltaessa. Muita lakeja, joissa lasten osallisuus on huomioitu, on muun muassa kuntalaki, perusopetuslaki ja nuorisolaki. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417; Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.)

Lapsen osallisuuden toteutumisen kannalta ratkaisevaa on se, että lapsi itse kokee voineensa vaikuttaa häntä koskevien asioiden käsittelyyn. Tämä vaatii lasten kanssa toimivalta aikuiselta valmiuksia kohdata lapsi, kuunnella häntä ja ottaa hänen mielipiteensä huomioon päätöksiä tehdessä. Tämä lapsen osallisuuden toteutuminen vaatii myös organisaation tai työpaikan tuen yksittäiselle työntekijälle, jotta hän voi käyttää omia vahvuuksiaan osallisuuden toteutumiseen. (THL 2015 c.)

Osallisuus on myös yksi Mannerheimin lastensuojeluliiton periaatteista. Siinä osallisuudella tarkoitetaan, että kaikki toimintaan osallistuvat lapset sekä aikuiset kohdataan aktiivisina tekijöinä. Lapsia ja nuoria kuunnellaan ja heidän näkemyksiään hyödynnetään toiminnassa. Lasten, nuorten ja aikuisten mahdollisuuksia vaikuttaa, suunnitella ja toimia sekä osallistua päätöksentekoon on tärkeää. (MLL s.a.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilatoiminnassa lasten osallisuutta voidaan toteuttaa monin tavoin. Lapset voidaan ottaa mukaan ideoimaan toimintaa sekä osallistumaan siihen. Vain vapaaehtoisten työntekijöiden, vanhempien sekä lasten mielikuvitus on rajana, koska perhekahvilatoiminnan sisältöä ei ole määritetty erikseen. Lapsella on myös oikeus kieltäytyä toimintaan osallistumisesta.

Perhekahviloita ei olisi ilman lapsia. Lasten osallisuus on keskiössä perhekahvilatoiminnassa. Pieni lapsi tarvitsee aikuisen tukea ja huomiota saadakseen oman äänensä kuuluviin ja päästäkseen sitä kautta osalliseksi toimintaan. Tässä opinnäytetyössä tarkoitamme lapsen osallisuudella lapselle mielekkääseen toimintaan osallistumista sekä oman äänen kuuluviin saamista ja mielipiteiden kertomista. Olemme kehittäneet opinnäytetyöprosessin aikana perhekahvilalle keinoja saada lapsen ääni kuuluviin sekä mahdollistaa lapsen mukana olo perhekahvilatoiminnan kehittämisessä.

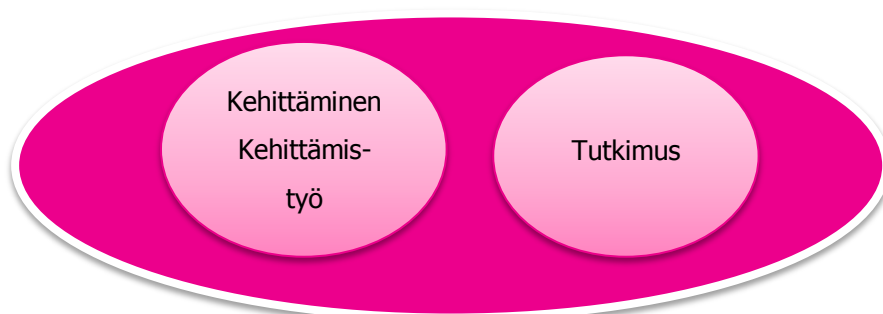
5 TYÖN TOTEUTTAMINEN

Mannerheimin lastensuojeluliiton Kuopion yhdistyksen perhekahvila Apajassa perhekahvilatoimintaa toteutetaan yleensä vapaaehtoisten voimin. Tämän vuoksi perhekahvilan ohjaajien vaihtuvuus on suurta. Opinnäytetyön tekemisen aikaan perhekahvilassa ei toiminut lainkaan perhekahvilavastaavaa, vaan perhekahvilan toiminnasta vastasi järjestösihteeri. Kuitenkin on toivottavaa, että jatkossa perhekahvilan toiminta perustuisi myös perhekahvilavastaavien varaan. Perhekahvilatoiminnan vahvistamiseksi tarvittiin selkeä opas, joka on konkreettisesti saatavilla perhekahvilan tiloissa. Tämä opas sisältää ohjeita aloittaville vapaaehtoisille toimijoille. Lisäksi siihen on mallinnettu vuosikello, joka kuvaa perhekahvilan vuotta ja näin ollen helpottaa toiminnan suunnittelua ja organisointia perhekahvilassa.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion paikallisyhdistys ry:n Apajan perhekahvilatoimintaa. Apajan perhekahvilan haasteena oli vapaaehtoisten rekrytointi sekä perehdyttämisen vähyys. Toimeksiantaja toivoi mallinnettavan perhekahvilalle perehdyttämisoppaan, jonka mukaan vapaaehtoiset voisivat toimintaa toteuttaa.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi vapaaehtoisille perehdyttämiopas, jonka tavoitteena on helpottaa vapaaehtoisen perehdyttämistä perhekahvilan pitämiseen, sekä antaa vinkkejä ja ideoita toimintaan. Perehdyttämisoppaan tavoitteena on selkeyttää perhekahvilan toimintaa. Kaikki tarvittava tieto löytyy samojen kansien sisältä.

Opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, jossa on myös tutkimuksellisia elementtejä. Kehittämistutkimus ei ole oma erillinen tutkimusmenetelmä, vaan siihen yhdistyy joukko eri tutkimusmenetelmiä (kuvio 1). Näitä menetelmiä käytetään tilanteen ja kehittämiskohteen mukaan. (Kananen 2012, 19.) Tutkimuksellinen selvitys kuuluu toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Yleisin syy käyttää selvitystä toiminnallisissa opinnäytetöissä on, että halutaan toteuttaa opinnäytetyön tuote kohderyhmälähtöisesti. Kuitenkin tutkimuskäytäntöjä käytetään hieman väljemmässä merkityksessä kuin tutkimuksellisissa opinnäytetöissä. Tutkimus on lähinnä selvityksen tekemistä ja tiedonhankinnan apuväline. (Vilkka ja Airaksinen 2003, 56–57.) Toiminnallisessa kehittämistutkimuksessa yhdistyvät sekä kvalitatiiviset että kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät. Kyseessä on niin sanotusti monimenetelmäinen tutkimusote tai – strategia. (Kananen 2012, 19.)

KUVIO 1. Kehittämistutkimuksessa yhdistyvät tutkimus ja kehittäminen (Kananen 2012.)

5.1 Toiminnallisen kehittämistyön tutkimuksellinen vaihe

Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Opinnäytetyön tulisi olla työelämälähtöinen, käytännönläheinen, tutkimuksellisella asenteella toteutettu ja riittävällä tasolla alan tietojen ja taitojen hallintaa osoittava. Toiminnallisissa opinnäytetöissä tarvitaan usein myös selvityksen tai tutkimuksen tekemistä, sillä usein ammattikulttuureissa on valtava määrä tietoja ja taitoja, jotka tavoitetaan vain selvitystä tekemällä. (Vilka ja Airaksinen 2003, 9–10.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä kohderyhmän määrittäminen on tärkeää. Tuotteen tai ohjeistuksen sisällön ratkaisee se, mille ryhmälle idea on ajateltu. Ilman kohderyhmää toiminnallinen opinnäytetyö on hankalaa toteuttaa. (Vilka ja Airaksinen 2003, 40.)

Kehittämistoiminta- käsitettä voidaan pitää yläkäsitteenä kaikelle sellaisen toiminnan kokonaisymmärtämiselle, työskentelylle ja kuvaukselle, minkä seurauksena syntyy jokin uusi asia. Kehittämistyötä voidaan pitää yläkäsitteenä muun muassa seuraaville opinnäytetyötavoille kuten kehittämishanke, toiminnallinen opinnäytetyö, tutkimuksellinen kehittämistoiminta, kehittäminen ja projektityö. Tärkeimpänä erona toiminnallisen opinnäytetyön ja tutkimuksellisen opinnäytetyön välillä voidaan pitää sitä, että toiminnallisen opinnäytetyön seurauksena tulee jokin konkreettinen tuotos. Tutkimuksellisen opinnäytetyön tuotos on raportti syntyneestä uudesta tiedosta. (Salonen 2013, 5–7.)

Kehittäminen nähdään usein konkreettisena toimintana, jolla tähdätään jonkin selkeästi määritellyn tavoitteen saavuttamiseen. Kehittämisellä voidaan pyrkiä jonkin toimintatavan tai toimintarakenteen kehittämiseen ja sillä voidaan tarkoittaa joko yhden ihmisen työtavan tai vaikka koko organisaation toiminnan selkeyttämistä. Kehittäminen tähtää muutokseen ja sillä tavoitellaan jotain parempaa ja tehokkaampaa toiminnan tai työskentelyn tapaa kuin aikaisemmin on käytössä ollut. (Toikko ja Rantanen 2009, 14–16.)

Kehittämistoiminta on ennen kaikkea sosiaalinen prosessi. Se edellyttää ihmisten aktiivista osallistumista ja vuorovaikutusta. Asiakkaiden, työntekijöiden ja sidosryhmien osallistumisesta on monenlaisia hyötyä kehittämistoiminnassa. Osallistumisella on kaksi suuntaa: kehittäjät osallistuvat käytännön toimintaan sekä toimijat osallistuvat kehittämiseen. Käyttäjien ja toimijoiden yhteistoiminta pyritään rakentamaan dialogin pohjalle, jolloin dialoginen lähestymistapa tarkoittaa toisen hyväksymistä osana kehittämistoimintaan, tällöin luotetaan siihen, että vuorovaikutus tuottaa lopulta sellaisen ratkaisun, jonka kaikki voivat hyväksyä. (Toikko ja Rantanen 2009, 89–94.)

Kehittämistoiminnassa pyritään tiedon tuotantoon ja sen aikana tuotettu tieto on usein luonteeltaan käytännöllistä ja sen tehtävä on tukea kehittämistä. Tiedon tuottamisella voidaan tavoitella toimijoiden omaa oppimista ja oman toiminnan kehittämistä. Toimintatutkimuksellisessa näkökulmassa korostetaan kehittämistoiminnan spiraalimaista etenemistä (kuvio 2 s. 19, kuvio 8 s. 22), jolloin tietoa käytetään kehittämistoiminnan uudelleensuuntaamisessa, eli havaintojen reflektoinnin kautta täs-

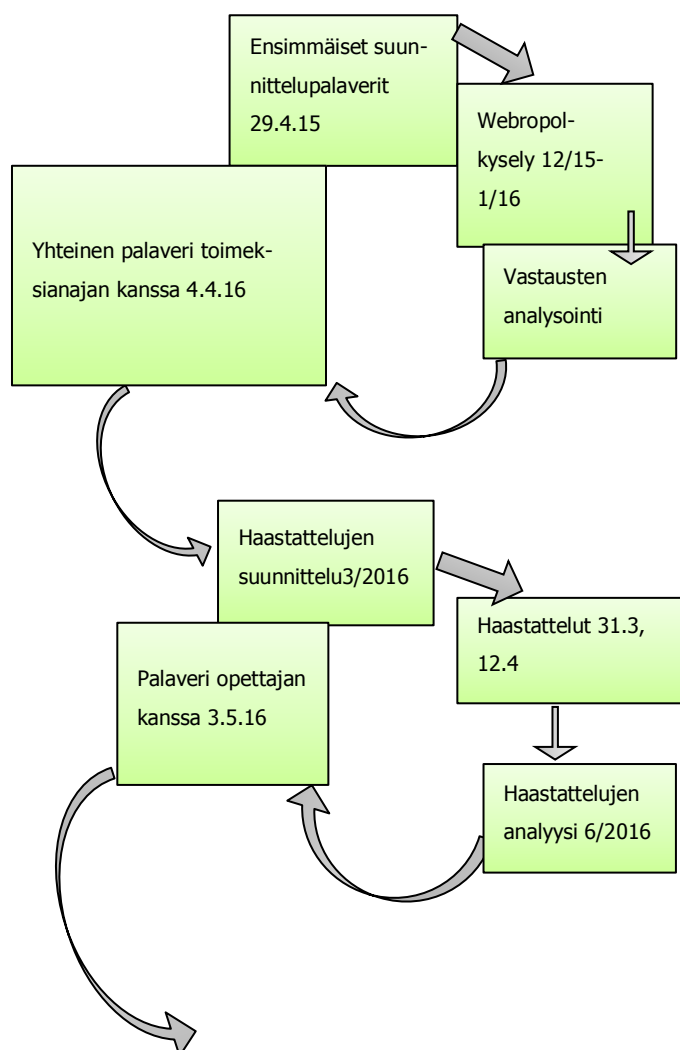
mennetään toiminnan tavoitteita ja toimintamuotoja. Kehittämisen prosessissa tiedon tuottaminen ja toiminnan suuntaaminen liittyvät toisiinsa, eli kehittämistoiminnan tiedontuotannolla on merkitystä kehittämishankkeelle. (Toikko ja Rantanen 2009, 113–115.)

Yhdistimme opinnäytetyössä sekä tutkimuksellista että toiminnallista työtapaa. Opinnäytetyö eteni aina suunnittelun kautta toimintaan, jonka jälkeen analysoimme toiminnasta saadut tulokset ja materiaalit. Tiedonkeruun ja toimeksiantajan kanssa käytyjen reflektiivisten palaverien avulla suunnittelimme seuraavan toiminnallisen osuuden. Sen jälkeen toteutimme sen ja taas arvioimme ja analysoimme tulokset ja refleктоimme omaa toimintaamme.

Jaoimme opinnäytetyöprosessin kahteen osaan; tutkimukselliseen (kuvio 2, s. 20) sekä toiminnalliseen (kuvio 10, s. 32). Ensimmäinen osa koostuu opinnäytetyön teoreettisesta vaiheesta, jonka aikana kokosimme opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen. Tämän vaiheen aikana suunnittelimme Webropol -kyselyn ja vapaaehtoisten haastattelun sekä toteutimme ne. Kyselyn ja haastattelujen tulosten perusteella suunnittelimme opinnäytetyön toiminnallisen vaiheen ja kokosimme perehdyttämisoppaan sisällön.

Opinnäytetyön työstäminen alkoi suunnittelupalaverilla toimeksiantajan kanssa 29.4.2015. Kävimme palaverissa läpi toimeksiantajan toiveita opinnäytetyön suhteen. Kyselimme lisäksi taustatietoa opinnäytetyöhön liittyvistä asioista, jotta voimme alkaa suunnittelemaan opinnäytetyön työstämistä. Palaverin jälkeen toukokuussa 2015 esitimme koululla opinnäytetyömme ideapaperin. Ideapaperin esityksen tarkoituksena oli tuoda muille opiskelijoille, opinnäytetyön opponentille sekä ohjaavalle opettajalle opinnäytetyön idea esille.

Aloitimme varsinaisen opinnäytetyöprosessin tutkimuksellisella osuudella. Lähetimme saatekirjeen (liite 1) perhekahviloihin kaksi viikkoa ennen kyselyn toteuttamista. Webropol -kysely (liite 2) toteutettiin perhekahvila Apajan sekä Saaristokaupungin kävijöille. Vastaajat osallistuivat kyselyyn perhekahvilakäynnin aikana. Kysely oli auki yhdistyksen nettisivuilla tammikuun 2016 puoleen väliin asti, jotta muutkin perhekahvilan kävijät, jotka mahdollisesti eivät pääseet sille perhekahvilakäynnille, pystyivät vastaamaan. Teimme myös teemahaastatteluja perhekahviloiden vapaaehtoisille (liite 3) sekä haastattelimme lapsia heidän ikätasoaan vastaavalla tavalla (liite 4). Teimme siis sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusta perehdyttämisoppaan tueksi. Tarkoituksena oli koota kävijä- ja vapaaehtoislähtöistä palautetta toiminnasta ja sen kehittämisestä sekä niistä asioista, jotka koetaan tärkeiksi perehdyttämisoppaan ja uusien vapaaehtoisten perehdyttämisen kannalta. Tiedonkeruun pohjalta kokosimme sitten itse tuotteen.

KUVIO 2. Opinnäytetyön tutkimuksellinen vaihe kehittämistoiminnan spiraalimallia mukaillen (Toikko ja Rantanen 2009)

Lopputuotostamme, eli perhekahvilan kansiota varten tarvitsimme tietoa niin perhekahvilan vapaaehtoisilta vetäjiltä ja perhekahvilassa toimivilta muilta henkilöiltä kuin myös perhekahvilan kävijöiltä. Kansiota varten käytimme erilaisia tutkimusmenetelmiä aineistonkeruuta varten. Aineistonkeruun pohjalta suunnittelimme kansion sisältöä mahdollisimman hyvin kohderyhmälähtöiseksi.

5.1.1 Webropol -kysely perhekahvilan kävijöille

Teimme opinnäytetyötä varten kvantitatiivista, eli määrällistä tutkimusta. Kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän keinoja on hyvä käyttää silloin, kun tarvitaan mittavaa, tilastollisesti ilmoitettavaa numeraalista tietoa. Yksi syy käyttää kvantitatiivista tutkimusta toiminnallisessa opinnäytetyössä on, että halutaan kehittää tapahtuma tai tuote kohderyhmälähtöisesti. (Vilka ja Airaksinen 2003, 56–58).

Laadimme Webropol -kyselyn perhekahvilan kävijöille. Webropol -kyselyn tarkoituksena oli saada kävijöiden mielipide perhekahvilatoiminnasta, kehittämisideoita sekä toiveita toimintaan. Suunnittelimme Webropol -kyselyn marraskuussa ja koetestasimme sen opponentilla sekä yhdellä opettajalla. Webropol -kyselyn teimme sekä Saaristokaupungin että Apajan perhekahviloissa joulukuussa 2015.

Lisäksi kysely oli auki netissä tammikuun puoliväliin saakka, että kaikki halukkaat pääsivät siihen vastaamaan. Linkki kyselyyn löytyi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion yhdistys ry:n Facebook sivuilta. MLL Kuopion yhdistys ry:n facebookisivuilla oli tuolloin noin 600 tykkääjää, joten koimme, että sivujen kautta potentiaalisten vastaajien tavoittaminen oli mahdollista. Analysoimme kyselyn vastaukset helmi-maaliskuun 2016 aikana.

Kvantitatiivisella kyselylomakkeella saimme kerättyä nopeasti perhekahvilassa kävijöiden mielipiteitä perhekahvilasta. Saimme avoimilla kysymyksillä myös kerättyä tietoa kävijöiden toiveista perhekahvilatoimintaa koskien. Kvantitatiivisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmänä käytetty kyselylomake koostuu ilmiön muuttujia ja muuttujien ominaisuuksia koskevista kysymyksistä ja kvantitatiivisessa tutkimuksessa tiedetään, mitä tutkitaan ja mitä kysymyksiä käytetään. Tutkimuksessa ratkaistaan tutkimusongelma, joka muutetaan tutkimuskysymyksiiksi. (Kananen 2012, 122.)

Rakensimme kyselyn aikaisemman Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahviloille tehdyn tyytyväisyyskyselyn pohjalta. Lisäsimme mukaan myös omia kysymyksiä. Kyselyllä halusimme selvittää perhekahvilan kävijöiden mielipiteitä perhekahvilatoiminnasta sekä kerätä toiveita ja ideoita perhekahvilan kehittämiseen. Mielipiteiden mittaamiseen käytimme Likertin asteikkoa, joka on yksi useimmin käytetyistä asenteiden ja mielipiteiden mittaamisessa käytetyistä asteikoista. Likertin asteikko on vastausvaihtoehtoiltaan pariton asteikko, jossa on viisi, seitsemän tai yhdeksän vastausvaihtoehtoa. Meidän teettämässä kyselyssä asteikossa oli viisi vastausvaihtoehtoa. Parittomuus antaa vastaajalle mahdollisuuden olla ottamatta kantaa johonkin kysymykseen, koska mittataulukon keskelle asetetaan vaihtoehto ”en osaa sanoa”. (Valli 2010, 118.)

Kyselyssä oli mukana myös avoimia kysymyksiä, joihin vastaaja sai vastata omin sanoin. Avoimien kysymysten etuna on se, että vastausten joukossa voi olla hyviä ideoita. Myös vastaajan mielipide on mahdollista saada selville perusteellisemmin avoimilla kysymyksillä. (Valli 2010, 126.)

Laadimme ja toteutimme perhekahvilan kävijöille suunnatun kyselyn (liite 2) Webropol -nimisessä internetpalvelussa. Kyselymme sisälsi 14 kysymystä. Kysymysten aihealueina olivat perustiedot kävijöistä, kokemukset perhekahvilatoiminnasta, kävijöiden tyytyväisyys toimintaan ja arvio toiminnan laadusta sekä kehittämisehdotukset. Kyselymme sisälsi monivalintakysymyksiä, likertin asteikolla tehtyjä kysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä.

Webropol -kyselyyn vastasi 25 henkilöä. Vastaajista 96 % (N=24) oli naisia ja loput 4 % (N=1) oli miehiä. Eniten vastaajia oli ikäluokassa 30–34, 56 % (N=14). Ikäluokassa 25–29 vastaajia oli 28 % (N=7), yli 35 -vuotiaita vastaajia oli 12 % (N=3) ja 18–24 -vuotiaita neljä prosenttia (N=1). Alle 18 -vuotiaita vastaajia ei ollut lainkaan. Kyselyyn vastanneiden perheiden lasten lukumäärä oli yhteensä 39. Perhekahvilaan osallistuvien lasten ikä jakautui siten, että eniten kävijöitä oli 1-vuotiaissa lapsissa, heitä oli 33 % (N=13). Alle vuoden ikäisiä lapsia oli 31 % (N=12). Kaksi- ja kolmevuotiaita lapsia oli kumpiakin 10 % (N=4) sekä neljä- ja viisivuotiaita oli kumpiakin 8 % (N=3). Sellaisia perheitä oli eniten perhekahvilatoiminnassa, joissa toimintaan osallistui perheestä kaksi lasta. Perheistä eniten perhekahvilan toimintaan osallistui kaksi lasta perheestään. Tällaisia perheitä vastaajien keskuudes-

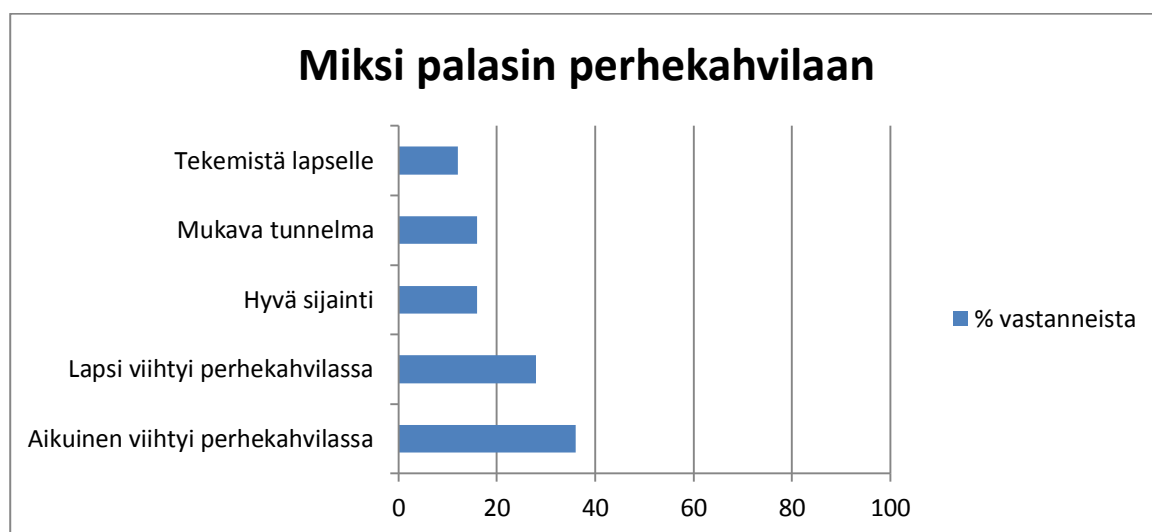
sa oli 48 %. Perheitä, joissa mukana tuli yksi lapsi, oli 44 %, kolmen lapsen perheitä vastaajien keskuudessa oli 24 %.

Vertaistuen tarpeellisuus ja samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kohtaaminen korostui kyselyn vastauksissa. Suurin syy perheillä osallistua perhekahvilan toimintaan oli kyselyn mukaan se, että lapsi tai lapset saisivat seuraa. Se, että aikuinen sai itse seuraa, oli toiseksi yleisin syy tulla perhekahvilaan. Kohdatakseen samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä, oli kolmanneksi yleisin syy. Kävijöiden vastauksissa korostui, että perhekahvila on vanhemmille tärkeä hengähdyspaikka oman kodin ulkopuolella. Perhekahvila tarjoaa lapsille seuraa muista ikäisistään lapsista, jolloin vanhemmilla on mahdollisuus saada pieni tauko arjen kiireisiin.

”Saadakseni kupin kahvia rauhassa.”

”On hyvä päästä jonkun syyn varjolla ulos neljän seinän sisältä.”

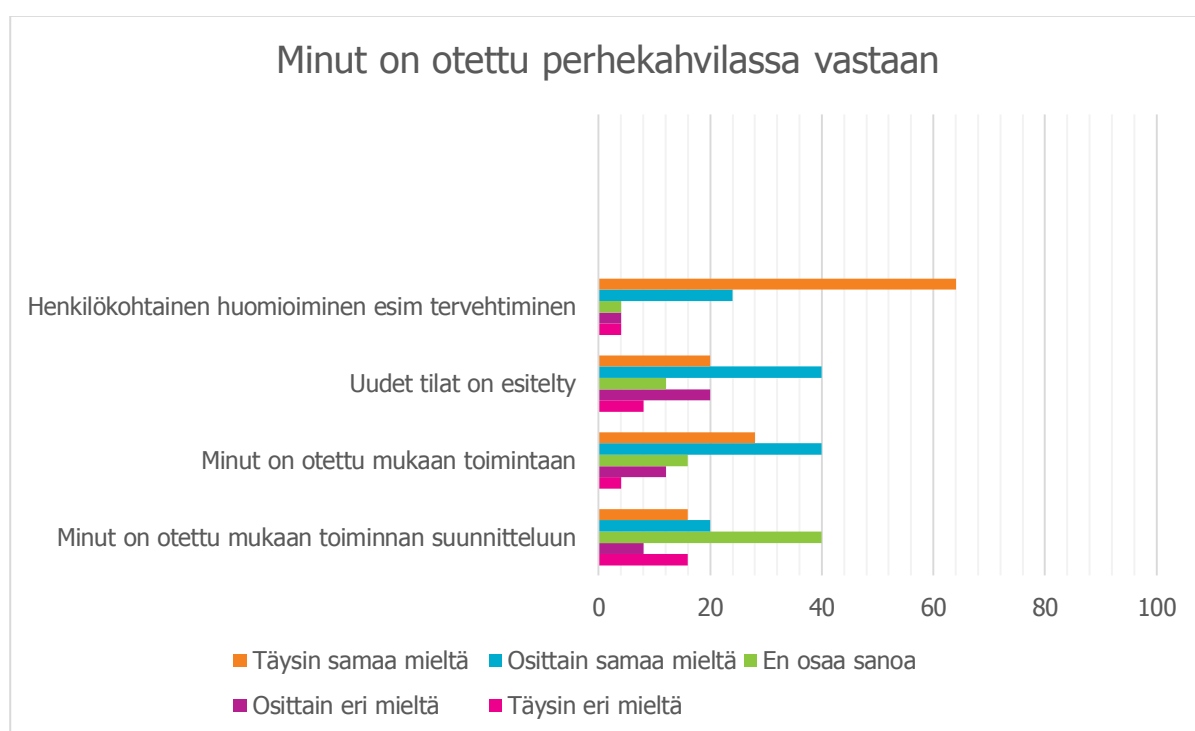
Kuvion 3 mukaan perhekahvilan viihtyvyys vaikutti eniten siihen, miksi asiakas palasi uudelleen perhekahvilaan. Kyselyn mukaan suurin syy, miksi asiakas palasi uudelleen perhekahvilaan oli, että aikuinen viihtyi perhekahvilassa. Tätä mieltä oli 36 % (N=9) vastaajista. Lapsen viihtyminen perhekahvilassa sai palaamaan sinne uudelleen, tätä mieltä oli 28% (N=7) vastaajista. Muita syitä olivat muun muassa se, että kahvilaan oli helppo tulla tai kahvilalla oli hyvä sijainti, kahvilassa oli mukava tunnelma, se että lapsella olisi jotain tekemistä ja lapsella olisi samanikäistä seuraa. Neljä prosenttia vastaajista koki, ettei halunnut palata perhekahvilaan uudelleen. Syy tähän oli se, ettei kokenut saavansa seuraa, sekä se, että muut lapset olivat viljejä ja kurittomia. Jokainen kävijä kokee omalla tavallaan perhekahvilan ilmapiirin ja tunteen siitä, onko tervetullut paikkaan. Kyseisen vastauksen perusteella on syytä kuitenkin miettiä, voiko kohtaamisen merkitystä koskaan liikaa korostaa. Perhekahvilat ovat matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, jonne jokainen kävijä on tervetullut. Kävijät ja vapaaehtoiset yhdessä luovat perhekahvilan ilmapiirin.

KUVIO 3. Perhekahvilaan palaamisen syyt, % vastanneista. (n=25).

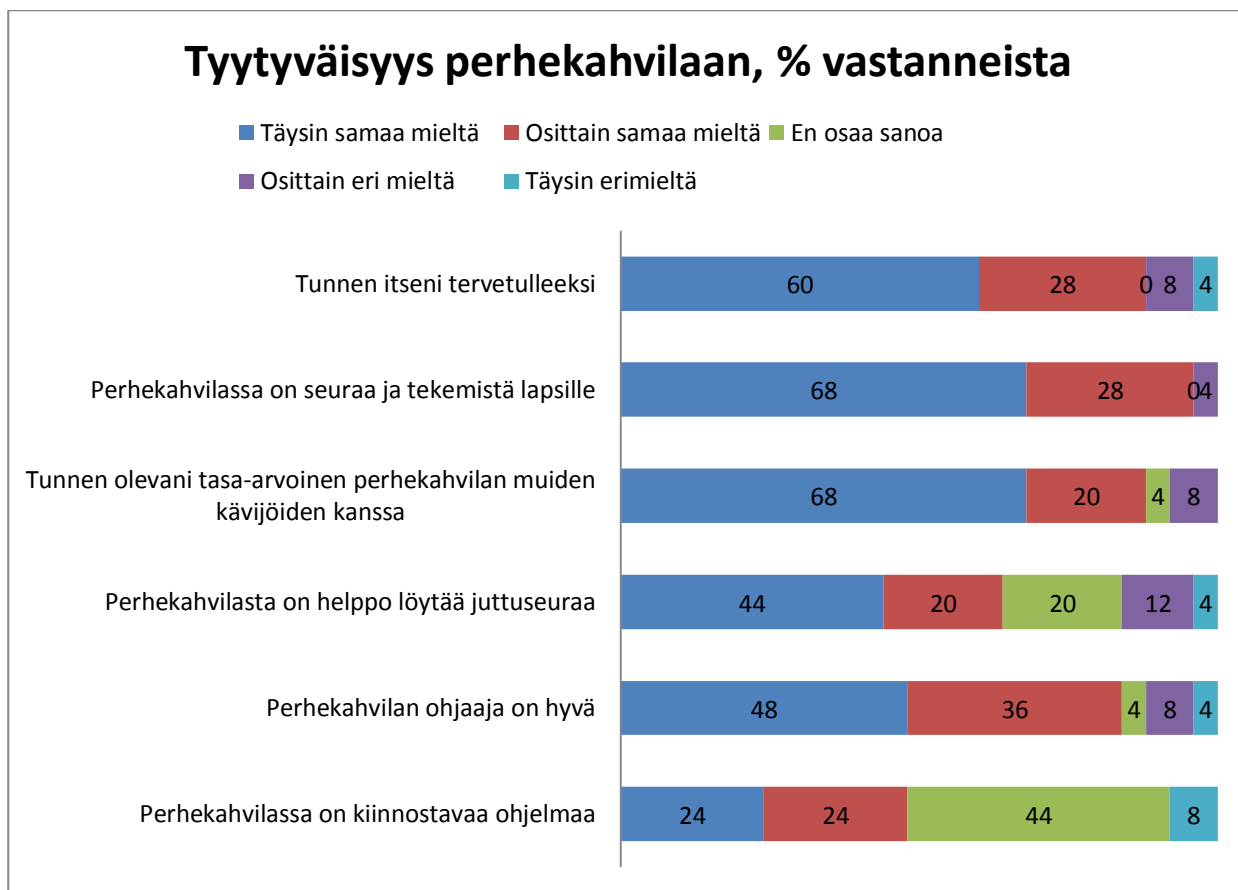
"En palannut perhekahvilaan. Osaan juoda kahvini yksin myös kotona. Muiden ihmisten ympäröimänä yksin kahvittelu on vaivaannuttavaa ja en saanut lapsilleni sellaista leikkiseuraa kuin olisin kaivannut. Riehuvat, kurittomat lapset joiden perään kukaan ei katso ei ole se seura johon haluan omia lapsiani."

Kysymyksessä "minut on otettu perhekahvilassa vastaan" (kuvio 4) suurimman keskiarvon Likertin asteikolla mitattuna sai kohta "minut on huomioitu henkilökohtaisesti, esimerkiksi tervehtimällä. Alhaisimman keskiarvon Likertin asteikolla mitattuna sai kohta "minut on otettu mukaan toiminnan suunnitteluun". Tässä kohtaa 16 % (N=4) vastaajista koki, ettei heitä ole otettu lainkaan mukaan toiminnan suunnitteluun. Puolestaan 16 % (N=4) vastaajista koki, että heidät on otettu täysin mukaan toiminnan suunnitteluun.

KUVIO 4. Perhekahvilan kävijän kokema kohtaaminen perhekahvilassa, % vastanneista, (n=25).

Kysymyksessä numero yhdeksän kysyttiin kävijöiden tyytyväisyyttä perhekahvilatoimintaan. Vastauksissa kävi ilmi, että 68 % (N=17) kävijöistä oli täysin samaa mieltä, että perhekahvilassa on seuraa ja tekemistä lapsille (kuvio 5, s. 24). Kävijät myös kokivat, että he ovat tasa-arvoisia toisten kävijöiden kanssa. Tätä mieltä oli 68 % (N=17) vastaajista. Myös 60 % (N=15) kävijöistä oli täysin samaa mieltä, että he olivat tervetulleita perhekahvilaan.

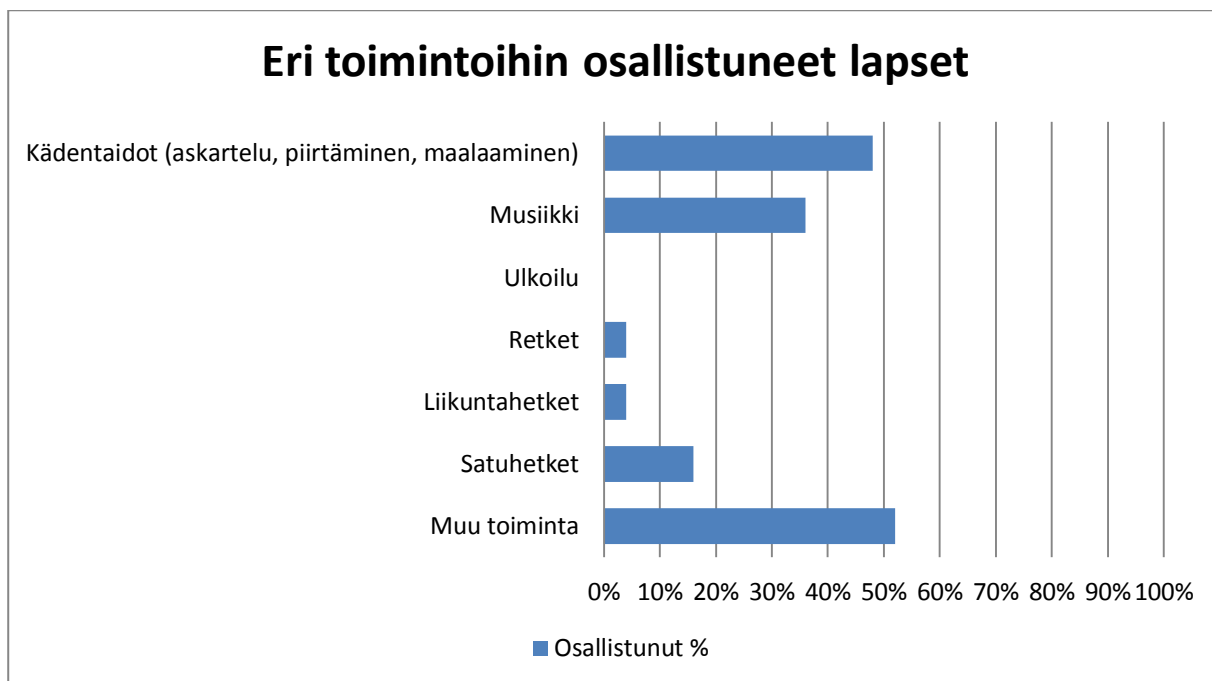

KUVIO 5. Kävijöiden (n=25) tyytyväisyys MLL Kuopion yhdistys ry:n perhekahvilatoiminnasta.

Kuvion 6 (s. 25) mukaan perhekahviloiden asiakkaiden lapset ovat osallistuneet eniten kädentaitoa vaativiin toimintoihin. Musiikkihetkiin oli osallistunut 36 % vastaajan lapset, satuhetkiin oli osallistunut 16 % vastaajien lapsista sekä retkiin että liikuntahetkiin oli molempiin osallistunut neljä prosenttia vastaajien lapsista. Lisäksi vastaajien lapset olivat osallistuneet muun muassa vapaaseen leikkiin. Kysymyksessä numero kahdeksan, ”millaista toimintaa olisi hyvä olla usein”, kyselystä selvisi, että vapaa oleskelu on kaikkein mieluisinta puuhaa asiakkaille. Toiseksi mieluisinta toimintaa oli kyselyn mukaan ohjattu toiminta lapsille, kolmanneksi mieluisinta eri asiantuntijoiden vierailut. Lisäksi avoimista vastauksista kävi ilmi, että asiakkaat toivovat toiminnaksi musiikkia, esiintyjä, jumppaa, toimintatuokioita, aikuisten kahvihetkiä, pelejä sekä retkiä.

”Joka viikko jotain pientä, esim. Askartelua.”

”Ei ole toiveita, tärkeintä meille ollut samanikäisten seura.”

KUVIO 6. Lapseni on osallistunut seuraavanlaisiin toimintoihin perhekahvilassa (n=25).

Webropol -kyselyn mukaan perhekahvilan kävijöille on tärkeää nimenomaan se, että lapsille on tekemistä perhekahvilassa. Tämä on suurin syy siihen, miksi perheet osallistuvat perhekahvilatoimintaan. Tärkeimpänä kävijät pitivät yhdessä olemista muiden kävijöiden kanssa ja että lapsilla on mahdollisuus vapaaseen leikkiin muiden lasten kanssa. Muita esiin nousseita toivomuksia olivat musiikki- ja lukuhetket, ohjatut toimintatuokiot sekä retket perhekahvila tilojen ulkopuolelle. Lapsen oman tahdon huomioiminen nousi tärkeäksi asiaksi kyselyssä. Lapsien erilaiset pelot sekä vierastaminen on syytä ottaa huomioon toimintaa suunniteltaessa. Kävijät pitivät pienten lasten kannalta haasteena perhekahvilan ahtaita tiloja ja runsasta kävijämäärää. Kyselyn mukaan kävijät kokevat tärkeänä, että lapsille on sopivaa ja mielekästä tekemistä, että he viihtyvät.

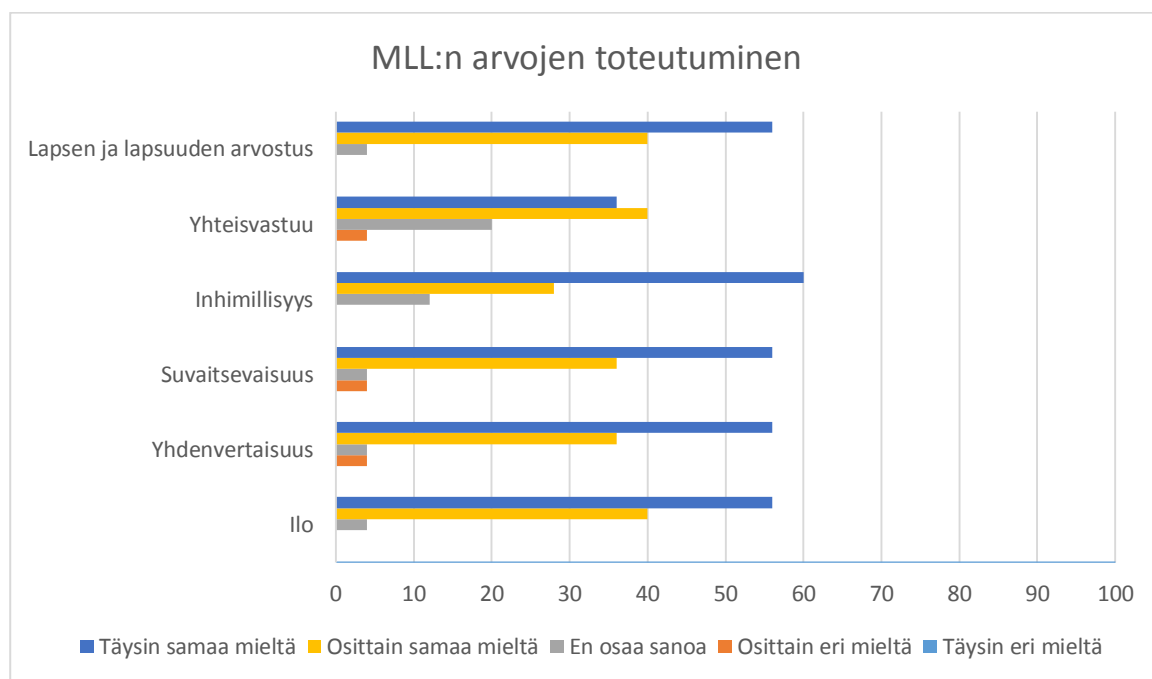
Perhekahvilaa kehittävät asiat hajaantuivat vastaajien keskuudessa. Eniten toivottiin vessaa lähemmäs kahvilan tiloja sekä aukioloaikoja useampana päivänä viikossa. Lisäksi perhekahvilan tila koettiin turhan pieneksi. Esiin nousseita kehittämiskohteita olivat itse perhekahvilan tilaan liittyen hylly hoitolaukuille, tyyntyjä lattialle, enemmän tilaa ja verhoja seinille. Toiminnassa toivottiin retkiä, sitä että vauvat ja isommat lapset jaettaisiin hieman eri puolille perhekahvilan tilaa leikkimään ja Apajaan lisää aktiviteetteja. Lisäksi toivottiin selkeämpiä sääntöjä perhekahvilaan ja sitä että tarjottavia ei heti laitettaisi pöytään kun perhekahvila aukeaa. Myös vapaaehtoisten rekrytointi koettiin ongelmaksi ja se että uuden ihmisen on vaikea päästä toimintaan mukaan.

"Mielestäni toiminta on todella hyvä jo juuri nyt. On hienoa, että tällaista toimintaa on."

"Auki myös toisena päivänä viikossa."

"Olisi hyvä, että syötäviä ei laitettaisi heti pöytään, vaan olisi hetki jolloin kaikki syövät yhdessä ja sen jälkeen ruuat laitetaan pois. Nyt kaikki lapset syövät milloin sattuu ja missä sattuu. Monella menee koko kerho aika siihen, että pöydästä käydään vähän väliä hakemassa jotain"

Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimintaa ohjaavien arvojen (kuvio 7), joita ovat lapsen ja lapsuuden arvostus, yhteisvastuu, inhimillisyys ja yhdenvertaisuus koettiin kyselyn mukaan toteutuvan melko hyvin perhekahviloissa. Kaikissa arvoissa vastausten keskiarvo Likertin asteikolla oli yli 4,07, kun vastausasteikko oli 1–5. Suurin osa vastaajista oli osittain tai täysin samaa mieltä MLL:n arvojen toteutumisesta perhekahvilassa. Kävijöiden antamien kouluarvosanojen keskiarvo MLL Kuopion yhdistys ry:n perhekahviloille oli 8,4. Tähän kohtaan kaksi vastaajaa jätti vastaamatta.

KUVIO 7. Kävijöiden (n=25) mielipide MLL:n arvojen toteutumisesta perhekahvilatoiminnassa.

5.1.2 Teemahaastattelut perhekahviloiden vapaaehtoisille

Toisena aineistonkeruumenetelmänä käytimme kvalitatiivista, puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastattelimme sekä keskustan Apajan perhekahvilan vapaaehtoisia että Saaristokaupungin perhekahvilan vapaaehtoisia. Haastateltavia oli yhteensä seitsemän. Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa sekä kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Siihen sisältyy ajatus, että elämä on moninainen ja tapahtumat muovaavat jatkuvasti toinen toistaan ja asioista on mahdollista löytää monenlaisia suhteita. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston hankinnassa suositaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esille. Tällaisia metodeja ovat esimerkiksi teemahaastattelu, osallistuva havainnointi sekä ryhmähaastattelut. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2000, 152–155.)

Teemahaastattelulle ominaista on, että haastateltavat ovat kokeneet saman tilanteen, eli tässä tutkimuksessa haastateltavat toimivat vapaaehtoisina MLL:n perhekahvilassa. Tutkija on perehtynyt aiheena olevaan ilmiöön, sen sisältöön ja merkitykseen, eli tutkimuksessa kokemusasiantuntijuuten. Perehtyessään aiheeseen ja analysoituana sitä, tutkija pystyy tekemään haastattelulle rungon ja miettimään relevantit kysymykset, jotka suunnataan haastateltavien subjektiivisiin kokemuksiin (Hirsjärvi ja Hurme 2014, 47).

Perhekahvilassa työskenteleviä vapaaehtoisia haastateltiin sekä ryhmässä puolistrukturoidulla teemahaastattelulla että yksittäin (liite 3). Haastattelun teemoja olivat vapaaehtoistoimintaan mukaan lähteminen, toimintaan perehdyttäminen ja perhekahvilatoiminta. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa kysymykset olivat kaikille haastateltaville samat, mutta niitä ei ollut sidottu valmiisiin vastaus vaihtoehtoihin, vaan haastateltavat saivat omin sanoin vastata. Puolistrukturoidussa menetelmässä myös haastatteliija voi muotoilla kysymyksen sanamuotoa (Hirsjärvi ja Hurme 2014, 47).

Ryhmähaastattelussa keskustellaan tutkimuksen kohteena olevista asioista yhdessä siten, että haastatteliija puhuu samanaikaisesti useille haastateltaville, mutta kysyy välillä kysymyksiä myös yksittäisiltä ryhmän jäseniltä. (Hirsjärvi ja Hurme 2014, 61.) Ryhmähaastattelu voidaan toteuttaa esimerkiksi teemahaastattelurungon avulla, jolloin haastatteliija huolehtii siitä, että kaikki teemat käydään läpi. Haastatteliija myös pyrkii saamaan kaikki ryhmän jäsenet keskusteluun. Tavoitteena on vapaamuotoinen keskustelu, joten tiukasti strukturoitu kaava ei sovellu ryhmähaastatteluihin. Haastateltavien määrä riippuu siitä, millaista tietoa tutkimuksessa tavoitellaan. Kovin suurta ryhmää ei kannata valita, sillä tällöin keskustelun tallentaminen on vaikeaa ja suuri määrä ihmisiä ei välttämättä keskustele asioista yhdessä yhtä helposti kuin pienempi ryhmä. Haastateltavien joukon tulisi pääsääntöisesti olla mahdollisimman homogeeninen ryhmä, jotta kaikki ymmärtävät esitetyt kysymykset, jolloin edes jonkinlainen keskustelu on mahdollista. Haastatteliijoitakin voi olla enemmän kuin yksi. Tavoitteena kuitenkin on, että haastattelijat onnistuisivat luomaan rennon ilmapiirin ja virittämään monipuolisen keskustelun. (Eskola ja Suoranta 1998, 96–97.)

Ryhmähaastattelun etuna on, että sillä saadaan nopeasti tietoa useilta henkilöiltä samanaikaisesti. Ryhmän jäsenet voivat auttaa toisiaan muistamaan jotain, mitä yksin haastattelussa oltaessa ei välttämättä tulisi mieleen. Ryhmähaastattelulla on erityinen merkitys silloin, kun halutaan selvittää, miten henkilöt muodostavat yhteisen kannan johonkin ajankohtaiseen aiheeseen. Haastattelijan tehtävänä on ryhmähaastattelussa huolehtia, että keskustelu pysyy valituissa teemoissa ja että kaikilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun. (Hirsjärvi ja Hurme 2014, 61–62.) Halusimme käyttää ryhmähaastattelua siksi, että siinä osanottajat kommentoivat asioita spontaanisti, ja tilanteessa on mahdollisuus tuottaa monipuolista tietoa lisäksi se on enemmän vuorovaikutuksellisen keskustelun, kuin haastattelun kaltainen tilanne.

Olimme ajatelleet, että haastatteleamme molempien perhekahviloiden vapaaehtoiset omissa ryhmissään jonkun perhekahvilakerran päätteeksi. Kuitenkin vapaaehtoisten vetäjien aikataulutuksista ja aikataulujen yhteensopimisen haasteista johtuen jouduimme muuttamaan suunnitelmiamme. Näin ollen saimme Saaristokaupungin perhekahvilan vapaaehtoiset haastateltua ryhmässä yhden perhekahvila-käynnin aikana, mutta keskustan perhekahvilassa jouduimme haastattelemaan vapaaehtoiset varamummin ja varavaarin sekä järjestösihteerin jokaisen yksinään. Näin ollen teimme ryymähaastattelun lisäksi myös yksilöhaastatteluja. Kuitenkin kysymykset kaikille haastateltaville olivat samat.

Vapaaehtoisten haastattelujen välissä pidimme palaverin Mannerheimin Lastensuojeluliiton koordinaattori Eila-Mari Väätäisen kanssa. Kävimme hänen kanssaan läpi opinnäytetyön sen hetkisen tilanteen sekä kerroimme tuloksia Webropol -kyselystä. Lisäksi Eila-Mari antoi omia mielipiteitään ja vinkkejä opinnäytetyötä varten. Samalla kertaa sovimme toiminnallisten kertojen ajankohdat toimeksiantajan kanssa. Toinen haastattelukerta oli 12.4.16 Apajan perhekahvilassa. Tällöin suoritimme kolme yksilöhaastattelua. Analysoimme haastattelut huhtikuun lopulla. Tämän jälkeen pidimme ohjaavan opettajamme kanssa palaverin, jossa kävimme läpi opinnäytetyömme sen hetkistä tilaa sekä kerroimme haastatteluista saatuja tuloksia.

5.1.3 Haastatteluaineiston analyysi ja tulokset

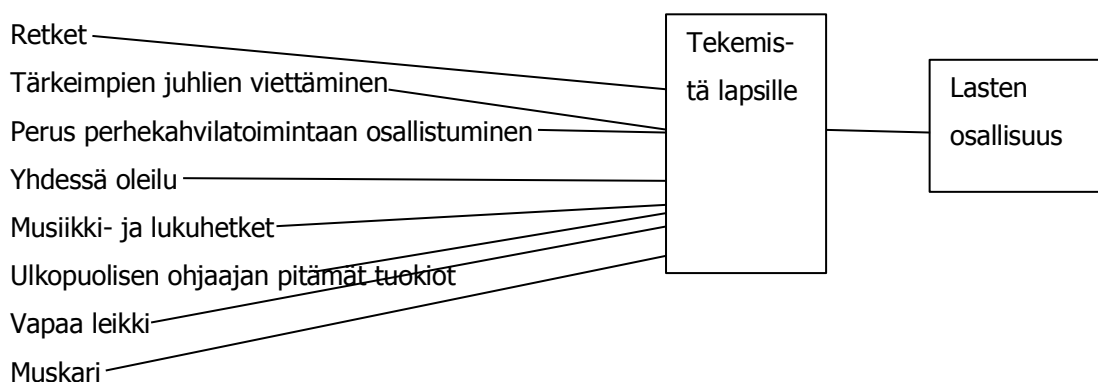
Aloitimme haastattelujen käsittelyn haastattelujen litteroinnilla eli puhtaaksi kirjoittamisella. Aineiston litteroinnin tarkkuudesta ei ole yksiselitteisiä ohjeita. Riippuu tutkimustehtävästä, kuinka tarkka litterointi aineistolle on tehtävä. (Hirsjärvi ja Hurme 2014, 139–140.) Koska opinnäytetyömme paino ei ole tutkimuksen tekemisessä, kirjoitimme haastattelut vain pääpiirteittäin auki.

Litteroinnin jälkeen aloitimme sisällönanalyysin. Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Sen tarkoituksena on saada kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 103–108.) Teemahaastattelun vahvuus on siinä, että kynnys aineiston analyysiin ei ole niin korkea kuin usein laadullisen aineiston kanssa on. Aineiston voi järjestää litteroinnin jälkeen teemoittain siten, että jokaisen teeman alla on kaikkien vastaajien vastaukset. Tämän jälkeen aineistoa analysoidaan teemoittain. (Eskola ja Vastamäki 2010, 43.) Kokosimme kaikki litteroidut aineistot samaan tiedostoon ja ryhmittelimme ne teemoittain siten, että jokaisen teeman alle tuli kaikkien haastattelujen vastaukset samaa teemaa koskien.

Ensimmäinen vaihe sisällönanalyysissä on pelkistäminen. Kaikki epäolennainen karsitaan tutkimusmateriaalista pois niin, että vain tutkimukselle oleellimmat tiedot jäävät tutkimusaineistoon. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 108–110.) Aloitimme sisällönanalysoinnin merkitsemällä haastatteluista tärkeimmät asiat eri väreillä. Käytimme samaa väriä aina saman kaltaisen vastauksen kohdalla ja kokosimme vastaukset yhteen pelkistettyinä ilmauksina. Tämän jälkeen pelkistetyt aineistot ryhmitellään samankaltaisuuksien mukaisesti. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi ja nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 109–110.) Pelkistettyjen ilmausten ryhmittelyn jälkeen kokosimme pelkistykset alakategorioiksi ja annoimme alakategorioille niitä parhaiten kuvaavat nimittäjät (Liite 5.).

Kolmas vaihe sisällönanalyysissä on alaluokkien järjestäminen ryhmiksi ja niille sopivan yläluokan nimeäminen. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 110.) Vertasimme saatuja tuloksia opinnäytetyömme teoreettiseen viitekehykseen ja huomasimme yhtäläisyyksiä niissä. Sisällönanalyysin pohjalta aineistosta nousi esille eniten vartaistuki, lasten osallisuus, asiakkaan kohtaaminen, varhainen tuki sekä toimintaan perehdyttäminen.

Aineistoa analysoidessa ilmeni, että vastauksissa korostuivat pääosin lasten osallisuuteen, vertaistukseen ja asiakkaan kohtaamiseen liittyvät teemat. Nämä teemat sisältyivät teemahaastattelurungon pääteemojen alle (liite 3). Vertaistuen kohdalla korostuivat seuraavat alakäsitteet kuten elämäntilanne, eli toiminnasta saa tukea samassa elämäntilanteessa olevilta ihmisiltä sekä tutustuminen uusiin ihmisiin. Vapaaehtoisten perhekahvilan vetäjien sekä kävijöiden yleisin vastaus perhekahvilatoimintaan mukaan lähtemisestä oli, että lapsi saa tekemistä ja ohjaaja itse juttuseuraa muista aikuisista (kuvio 8).

KUVIO 8. Esimerkki lasten osallisuuden abstrahointikaaviosta

Toimintaan perehdyttämisestä kysyttäessä nousi selkeästi esille, että perehdytystä ei ollut ollut tai se oli ollut riittämätöntä (kuvio 9, s. 30). Vain pieni osa vastanneista koki, että perehdyttämistä toimintaan ei tarvittu, sillä toiminta itsessään oli helppoa ja hyvin vapaamuotoista. Suurin osa haastateltavista perhekahvilan vapaaehtoisista oli kuitenkin sitä mieltä, että perehdyttäminen toimintaan oli jäänyt puuttumaan lähes kokonaan. Haastateltavat kuvasivat perehdyttämisen perhekahvilan vetämiseen tapahtuneen vasta sitten, kun perhekahvila oli jo kokoontunut muutaman kerran. Haastateltavat myös kertoivat oppineensa perhekahvilan vetämisen niin sanotusti kantapään kautta. Selkeästi oli havaittavissa, miten haastateltavien erityyppiset tavat olla vapaaehtoisina, vaikuttivat perehdyttämisen tarpeeseen.

"Meitä ei kaikessa perehdytetty, siis miten ois pitäny tehdä... me tehtiin kaikki aluks ihan väärin."

"Ei tässä mitään vaikeeta ollut."

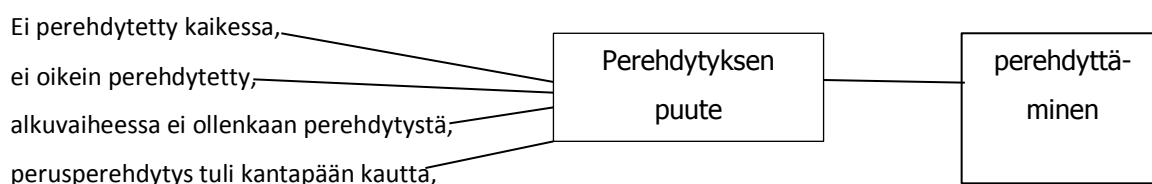
"Pari kertaa aluksi oli näitä vapaaehtoisia mutta sitten kaikki jäi pois. Tavallaan ei kukaan kouluttanu, neuvonu millään tavalla. Kaikki piti opetella tavallaan ite kantapään kautta.."

Sellaiset vapaaehtoiset, jotka huolehtivat koko perhekahvilakerran järjestämisestä alusta loppuun kokivat, että perehdyttäminen toimintaan ei ollut ollut riittävää ja he olivat joutuneet opettelemaan perhekahvilan vetämisen itsenäisesti kokemuksen kautta. Toinen osa vapaaehtoisista taas kävi ikään kuin täydentämässä perhekahvilan toimintaa omalla läsnäolollaan, eikä heidän tarvinnut vastata

perhekahvilan säännöllisesti toistuvista asioista, kuten kahvitarjoilusta, kassan hoidosta tai asiakkaiden lukumäärän kirjaamisesta. He olivat vain läsnä ja viettivät aikaa lasten ja heidän vanhempien kanssa. Nämä vapaaehtoiset eivät kokeneet perehdyttämistä tarpeelliseksi, koska toiminnan toteuttamiseen riitti, että oli läsnä.

”Ole vain omana itsenäsi äläkä ole ilkeä lapsille”

”Natiasten kanssa olemisesta saa virtaa itse, toivottavasti myös lapsetkin. Semmoinen win win tilanne”

KUVIO 9. esimerkki perehdyttämisen abstrahointikaaviosta

Perehdyttämisoppaasta kysyttäessä kaikkien vastanneiden kesken nousi selkeästi esille, että sellainen voisi olla hyvä perhekahvilan tiloihin. Materiaali auttaisi uusia vapaaehtoisia perehtymään toimintaan ja toimisi apuna myös silloin, jos entisiä vapaaehtoisia vetäjiä ei ole käytettävissä. Perehdyttämisoppaalle uskottiin olevan käyttöä.

”Selkeä, sopivan mittainen, et siinä pääkohdat näkyisi hyvin, ja sit jos tarvii lisätietoo niin löytäis sen sitten jostakin. Mut et sillä materiaalilla pääsisi hyvin alkuun”

Haastatteluissa nousi esille perhekahvilan merkitys yhtenä varhaisen tuen muotona. Vanhemmat voivat tulla perhekahvilaan ja saada pienen hengähdystauon lapsen kanssa olemisesta, sillä perhekahvilan vapaaehtoiset sekä varamummi ja –vaari ovat lapsia varten. Tämä mahdollistaa esimerkiksi kahvikupin juomisen rauhassa tai hetken hengähdysten muiden vanhempien kanssa.

Perhekahvilalla on myös sukupolvia yhdistävä merkitys. Varamummin ja –vaarin ollessa perhekahvilassa, kohtaavat kolmen eri sukupolven ihmiset. Vastauksissa ilmeni, että joissakin tilanteissa perhe on muuttanut uudelle paikkakunnalle ja lähiverkosto sekä esimerkiksi isovanhemmat ovat toisella paikkakunnalla. Perhekahvilassa lapset pääsevät kohtaamaan myös iäkkäämpiä ihmisiä, vaikka heidän omat isovanhempansa asuisivat kauempana. Varamummin ja –vaarin toiminnalla on myös vaikutusta lapsiin. He viettävät aikaa lasten kanssa ja esimerkiksi vilkkaat lapset ovat viihtyneet varamummin lukuhetkissä.

Vapaaehtoisten haastatteluissa korostui selvästi perhekahvilan mahdollistama vertaistuki muiden samassa elämäntilanteessa olevien aikuisten kanssa. Vapaaehtoisena olemisen kuvattiin olevan yksi parhaista kokemuksista ja tuovan sisältöä muuttuneeseen elämäntilanteeseen.

Tärkeimmiksi asioiksi vertaistuen kohdalla nousivat sosiaalisten suhteiden syntyminen, yhteisöllisyyden tunne sekä dialogisuus. Perhekahvilatoiminta on mukavaa yhdessäoloa sekä keskustelua muiden aikuisten kanssa. Lisäksi mainittiin lasten vapaa leikki sekä leikkiseura. Perhekahvilalla koettiin olevan suuri merkitys uusiin ihmisiin tutustumisen mahdollistamisena sekä juttuseuran ja lapsille leikkiseuran mahdollistajana.

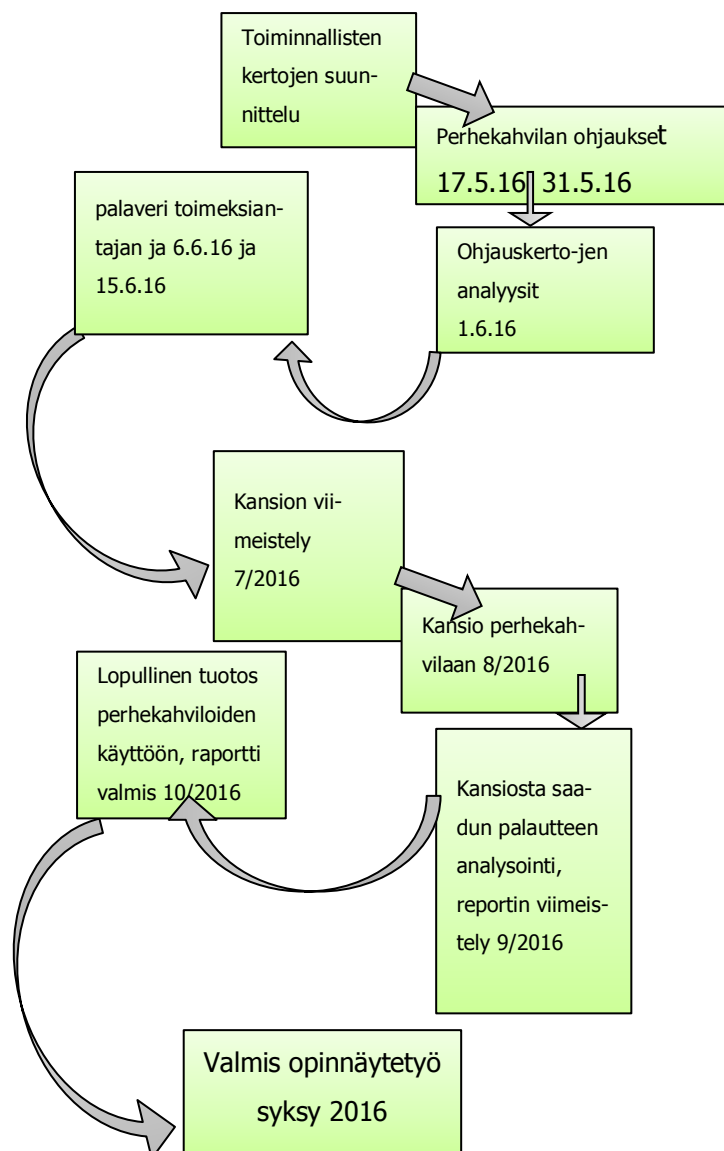
Asiakkaan kohtaamisesta kysyttäessä nousi esille kohtaamisen tärkeys. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että tärkeintä on olla oma itsensä, tervehtiä kävijät ja osa oli sitä mieltä, että etenkin uusien kävijöiden kohtaamiseen panostaminen on tärkeää. Kohtaamista oppii elämäkokemuksen myötä ja toisille se on helpompaa kuin toisille. Tärkeää on pyrkiä luomaan matala kynnyks tulla mukaan toistekin. Tilannetaju on tärkeää kävijöiden kohtaamisessa.

Kävijöiden kohtaamiselle on myös myös haasteita. Perhekahvilan tilat ovat pienet ja ahtaat, etenkin jos paikalla on paljon väkeä, tällöin kävijöiden kohtaaminen muodostuu myös hankalammaksi. Kävijöiden kohtaamiseen ei myöskään ole suoria ohjeita, vaan perhekahvilan verkkokurssilla Moodlessa on vain pienimuotoisesti joitain ohjeita. Tilanteissa, joissa on paljon kävijöitä, muodostuu hankalaksi myös kävijöiden huomion saaminen ja toimiminen siten, että kaikki kuulevat, mitä asiaa on. Myös isomman porukan tutustuttaminen ja ryhmäyttäminen koettiin haastavaksi. Haastateltavat kaipasivat neuvoja siihen, miten toisilleen ennalta tuntemattomia kävijöitä voisi saada tutustumaan toisiinsa.

Perhekahvila toimii kohtaamispaikkana perheille. Kyselyssä nousi tärkeänä asiana se, että lapset tapaavat eri-ikäisiä ihmisiä ja saavat olla ja leikkiä heidän kanssaan. Varamummin ja -vaarin läsnäolo koettiin toimintaa rikastuttavana asiana.

5.2 Toiminnallisen kehittämistyön toiminnallinen osuus

Webropol -kyselyn ja teemahaastattelujen analysoinnin jälkeen aloitimme opinnäytetyömme toiminnallisen vaiheen (kuvio 10). Suunnittelimme toukokuun alussa perhekahvilan toiminnallisten kertojen sisällön. Ajatuksenamme oli kokeilla erilaisia toimintamenetelmiä perhekahvilassa tehtävään työhön. Käytimme hyväksemme sekä Webropol -kyselystä että teemahaastatteluista saamiamme vastauksia ja suunnittelimme toimintakerrat siten, että niistä olisi mahdollisimman paljon hyötyä tuleville vapaaehtoisille toiminnan järjestämiseen.

Kuvio 10. Opinnäytetyön toiminnallinen vaihe kehittämistoiminnan spiraalimallia mukaillen (Toikko ja Rantanen 2009)

Perhekahvilan toimintakerrat toteutettiin 17.5.2016 sekä 31.5.2016 (Taulukko 1). Olimme valinneet molemmille toimintakerralle omat sisällöt. Ensimmäisellä toimintakerralla keskityimme perhekahvilan aikuisten kävijöiden tutustumisen ja vuorovaikutussuhteiden syntymisen helpottamiseen. Lisäksi halusimme testata harjoitteita, joita perhekahvilan vapaaehtoiset voisivat käyttää perhekahvilassa. Toisella toimintakerralla aikataulutimme perhekahvilan toiminta- ja kahitteluhetken sekä järjestimme satuhetken lapsille. Satuhetken tarkoituksena oli muun muassa haastatella lapsia heidän ikätason vaatimalla tavalla siitä, mitä he tykkäävät perhekahvilassa tehdä.

	17.5.2016 Ohjaus	31.5.2016 ohjaus
Kohderyhmä	Lasten vanhemmat	Lapset
Toiminnan aihe	Tutustuminen, vuorovaikutus ja osallisuus	Osallisuus ja haastattelu sadun avulla
Toiminnan tavoitteet	Vanhempien osallisuuden lisääminen, heidän keskinäinen tutustuminen, testausta mahdollisia harjoitteita perehdyttämiseksi oppaaseen	Lasten osallisuuden lisääminen, lasten haastattelu sadun avulla
Mitä tehtiin	Seisottiin ringissä. Aikuiset valitsivat itseään miellyttävän kuvakortin lattialta. Jokainen sai kertoa vuorollaan, miksi kortti kuvastaa itseään juuri nyt. Muut kuunteli puheenvuorossa olijaa.	Lapset istuivat lattialla tai vanhempansa sylissä kuuntelemassa satua Pate-Pöllön päivästä. Satu kerrottiin kuvin sekä havainnollistettiin Pöllö käsinukella. Lapsilta kyseltiin sadun edetessä asioita ja lapset saivat vapaasti vastaila sekä rakentaa satua yhdessä ohjaajan kanssa. Pöllö käsinukke kierteli lasten luona ja lapset saivat pitää sitä sylissä.

TAULUKKO 1. Opinnäytetyön toimintakerrat perhekahvila Apajassa

5.2.1 Ensimmäisen toimintakerran toteutus

Aloitimme 17.5.2016 ensimmäisen toimintakerran ohjauksen kello kymmenen. Kävijöitä mukaan osallistui 9, mukaan lukien varavaari sekä -mummi. Käytimme ohjaustuokiossa Aapakka-kuvakortteja, jotka on tarkoitettu ryhmänohjaustilanteisiin, missä halutaan tuoda näkyväksi muun muassa osallistujien tunteita, tarpeita, suhteita, muistoja, kokemuksia, suunnitelmia ja unelmia (Tarinoiden majatalo s.a..) Osa kävijöistä lähti ”pallomereen” ohjaustuokion aiheen kuullessaan ja eräs kävijä oli huolissaan, mahtuvatko lapset leikkimään ohjauksen aikana lattialla (levitimme kuvakortit leikkialueelle). Tuokio kesti noin 20 minuuttia.

Aloitimme kertomalla, keitä olemme ja että teemme opinnäytetyötä perhekahvilaan. Lisäksi kerroimme, että ohjaustuokiomme tarkoitus oli tutustuttaa kävijöitä toisiinsa sekä lisätä vuorovaikutusta perhekahvilan kävijöiden välillä. Tämän jälkeen levitimme Aapakka- kuvakortit lattialle ja kerroimme kävijöille, että valitse yksi itsellesi sopiva kortti, mikä kuvaa sinua parhaiten juuri nyt. Kävijöitä sai houkutella hieman valitsemaan korttia itselleen ja lisäksi pyysimme varavaaria ja -mummiä mukaan tuokioon, jotta kynnys osallistua madaltuisi. Osa kävijöistä valitsi kortteja lastensa kanssa. Kun halukkaat osallistujat olivat valinneet korttinsa, keräsimme ylimääräiset kortit pois lattialta, että lapset mahtuvat leikkimään siinä. Kerroimme kävijöille että, jokainen voisi vuorollaan kertoa oman sekä lapsensa nimen ja miksi valitsi kyseisen kortin. Toinen meistä aloitti tuokion kertomalla edellä mainitut asiat, sitten kertoi toinen, jonka jälkeen vuoro siirtyi kävijöille. Ne kävijät, jotka osallistuivat tuokioon, vaikuttivat aidosti halukkailta osallistua tuokioon ja kuuntelivat myös hyvin muiden osallistujien korttien esittelyitä. Suurin osa niistä, jotka eivät tuokioon halunneet osallistua, lähtivät siksi aikaa perhekahvilatiloista pois (osa pallomereen). Kuitenkin paikalle jäi muutamia äitejä ja lapsia seuraamaan tuokiota sekä osa jäi ruokailemaan. Tuokio itsessään kesti noin 20 minuuttia, jonka aikana lapset malttoivat suhteellisen hyvin leikkiä tai olla vanhempiensa seurassa.

Tuokiossa hyvää oli se, että ne jotka siihen halusivat osallistua, saivat äänensä kuuluviin ja muut malttoivat kuunnella puheenvuorossa olevaa. Meille ohjaajille itsellemme tuokiosta jäi positiivinen ja toivoa antava tunne, että kyseiselle ohjaukselle olisi halukkaita osallistujia jatkossakin. Kynnys itsensä kertomiseen vaikutti matalalta, kun sen sai tehdä kuvakortin kautta. Kuitenkin osan kävijöiden

asenne vaikutti negatiiviselle kyseistä ohjausta kohtaan. Tuokion aikana huomasimme, että suuri kävijämäärä sekä pieni tila hankaloittivat ohjaustuokion pitämistä. Meille ohjaajille jäi vaikutelma kävijöiden reaktioista (poistuminen tilasta sekä kommentti siitä, ettei lapset mahdu leikkimään tuokion aikana) päätellen osa kävijöistä koki kyseiset ohjaustuokiot hyvin rajoittaviksi ja pois sulkeviksi muulle vapaalle toiminnalle ja seurustelulle. Koimme kuitenkin, että tällainen ohjattu toiminta mahdollistaa myös hiljaisempien kävijöiden osallistumisen toimintaan ja tutustumisen muihin kävijöihin.

Huomasimme perhekahvilassa käydessämme, että muut kävijät juttelevat helposti tutuille ja tietyille ihmisille. Itse varsin uusina kävijöinä saimme kysellä ja tehdä keskustelun avauksia muiden kävijöiden kanssa, että pääsimme jutteluihin mukaan. Mielestämme on paljon kävijän omasta aktiivisuudesta kiinni, saako perhekahvilassa juttuseuraa. Siksi halusimme ohjata tuokion, jossa mahdollistaisimme kävijöiden tutustumisen toisiinsa sekä kävijöiden keskinäisen vuorovaikutuksen lisääntymisen.

5.2.2 Toisen toimintakerran toteutus

Toinen ohjauskertamme oli 31.5. Aloitimme ohjauskertamme aukaisemalla perhekahvilan ovet ja samalla toimimme vapaaehtoisina vetäjinä perhekahvilassa järjestösihteerin tullessa vasta myöhemmin paikalle. Tällä ohjauskerralla tarkoituksemme oli pitää lapsille satutuokio, jossa lapset pääsivät osallistumaan ja kertomaan heille mieltymyksistä puuhista perhekahvilassa.

Ohjaustuokioon osallistui kuusi lasta vanhempineen. Nuorimmat lapset olivat alle vuodenikäisiä ja vanhin neljä vuotta. Lasten laaja ikähaitari aiheutti haasteita ohjaustuokiolle ja lasten haastattelulle. Pidimme satua hyvänä ohjauksen muotona, koska se sopii monen ikäisille lapsille. Yli kaksivuotiaat lapset osaavat jo hyvin ilmaista itseään sanoin ja osallistua sadun rakentamiseen yhdessä ohjaajan kanssa. Myös alle kaksivuotiaat lapset ymmärtävät paljon enemmän puhetta, kuin mitä osaavat itse ilmaista, joten satu ohjauksen muotona käy myös heille hyvin. (Koivunen ja Lehtinen 2015, 153.) Kehotimme ohjauksen alussa vanhempia osallistumaan sadun rakentamiseen yhdessä lastensa kanssa, jotta saisimme jollain tapaa myös nuorimpien lasten mieltymykset kuuluviin.

Ohjauksen menetelmänä käytimme satua. Olimme kuvanneet satua varten kuvia ”Pate-pöllöstä” ja rakentaneet kuvien alle lyhyen tarinan, kertoen Paten päivästä perhekahvilassa (liite 4). Lisäksi ohjauksessamme oli mukana Pate-pöllö-käsinukke (kuva 1 s. 33), joka seikkaili tarinan aikana lasten luona. Lapset pystyivät seuraamaan satua kuvista, olimme koonneet sadun niin, että yhdellä A4-kokoisella paperilla oli yksi kuva teksteineen. Tekstit oli kirjoitettu suuntaa antavaksi, joten satua pystyi kertomaan omin sanoin ottaen huomioon lasten kommentit ja innokkuuden osallistua tarinan rakentamiseen. Näin saimme hyvin otettua huomioon lasten osallisuuden toiminnassa.

KUVA 1. Pate-pöllö

Olimme sopineet ennen ohjaustuokiota, että toinen meistä ohjaa lapsille tuokion. Toinen toimii havainnoijan roolissa, kirjaten samalla muistiin ohjaustuokiosta nousseita havainnoita. Vaikka osallistimme lapsia ohjaustuokion aikana kyselemällä, mitä he tykkäävät perhekahvilassa tehdä, koimme että koko ohjaustilanne on lapsen haastattelua lapsen ilmeiden, eleiden ja olemuksen havainnoinnin kautta. Ennen kuin lapsi oppii kunnolla itse puhumaan, hän ilmaisee itseään ilmeillä, eleillä, ääntelyllä sekä toiminnalla (Koivunen ja Lehtinen 2015, 153.) Mielestämme havainnoijan rooli korostui ohjaustilanteessa. Osa lapsista oli niin pieniä, ettei osannut sanoa ilmaista itseään. Osa lapsista myös ujosteli ja vierasti meitä, joten kynnys osallistua tarinan rakentamiseen oli korkea. Havaitsimme, että lapset kiinnostuivat mukanaamme olleesta pöllökäsinukesta, kun ohjaaja otti sen esille sadun alkaessa. Tällöin lapset lopettivat hetkeksi oman toimintansa ja kiinnittivät huomion pöllöön.

Huomasimme, että vapaaehtoisen ohjaajan puheliaisuus ja aktiivisuus vaikuttaa myönteisesti perhekahvilan ilmapiiriin. Kun ohjaaja on itse puhelias, se madaltaa kävijöiden kynnystä ottaa osaa keskusteluun.

Ohjauskertojen toisena teemana oli perhekahvilan päivärungon testaaminen. Perhekahvilaan oli aikaisemmin toivottu selkeää aikataulua, jonka mukaan jokainen perhekahvilakerta etenisi. Perhekahvila oli tähän asti toiminut siten, että järjestösihteeri avasi ovet yhdeksän jälkeen aamulla ja laittoi kahvin ja tarjottavat valmiiksi ja ensimmäiset kävijät tulivat paikalle jo ennen puolta kymmentä. Samoin kahvittelu ja välipalan syönti alkoi jo ennen perhekahvilan virallista alkamisaikaa. Tähän toivottiin meiltä jonkinlaista ratkaisua, että kaiken ei tarvitsisi olla valmiina jo reilusti ennen perhekahvilan alkamisajankohtaa.

Tähän ajatukseen pohjautuen suunnittelimme aikataulun, jonka mukaan perhekahvilan vapaaehtoiset voisivat avata perhekahvilan ovet rauhassa ja laittaa tarjottavat esille perhekahvilan aikana. Aikataulutimme aamupäivän siten, että avasimme ovet vähän ennen puoli kymmentä. Kävijät tulivat paikalle pikkuhiljaa ja kerroimme heille, että laitamme kahvit ja tarjottavat esille vasta myöhemmin.

Pidimme lapsille satutuokion, jonka jälkeen laitoimme kahvit ja tarjottavat esille ja vapaa kahvittelu ja välipalan syönti oli mahdollista noin klo 10.30 eteenpäin.

Aikataulutus onnistui mielestämme hyvin, kun kävijöitä ei ollut niin paljon kuin aikaisemmillä kerroilla. Tämä myös osoitti sen, että vapaaehtoisten ei tarvitsisi olla paikalla jo puolta tuntia ennen perhekahvilan avaamista laittamassa tarjottavia valmiiksi, vaan kaiken voisi laittaa myös perhekahvilan aikana. Samalla jos kävijöitä on paljon, olisi mahdollista osallistaa perhekahvilan kävijöitä tarjottavien esille laittamiseen. Näin toiminta muotoutuisi yhteisöllisemmäksi ja sellaiseksi, että jokainen kävijä voi osaltaan osallistua perhekahvilan toimintaan. Tällainen toiminnan muutos vaatii kuitenkin aikaa, koska osa kävijöistä on käynyt perhekahvilassa pidemään aikaa ja tottunut siihen, ettei varsinaista aikataulutusta ole.

Toimintakertojen jälkeen keräsimme kävijöiltä palautteet tekemällämme lomakkeella (kuva 2) ja kävimme ne läpi yhdessä kesäkuun alussa. Täytettyjä palautelappuja saimme molemmista toimintakertoista yhteensä kuusi. Palautteet sai antaa nimettömästi siten, että me emme olleet paikalla katso-massa, ketkä palautteet kirjoittavat. Pääasiassa saatu palaute oli hyvää ja etenkin lapsille suunnattu tuokio oli mieluinen. Palautteissa korostui, että kävijät pitivät lapsille suunnatusta ohjelmasta sekä tavasta kartoittaa lastenkin mielipiteitä perhekahvilasta. Aikuisille suunnattu tuokio jakoi mielipiteitä, sillä kaikki eivät kokeneet oloaan kotoiseksi yhteisessä toiminnassa. Lisäksi palautteissa näkyi pienen tilan tuoma epämukavuus, kun yhteinen toiminta tapahtui kaikkien keskellä. Osa kuitenkin oli sitä mieltä, että myös aikuisille suunnattu tuokio oli mukava lisä perhekahvilan toimintaan. Osallistujien melko vähäisen määrän takia myös palautteiden määrä jäi vähäiseksi ja laskimme, että ihan jokainen toimintaan osallistunut ei palautetta kuitenkaan antanut. Näin ollen palautteiden sisältö oli suuntaa antava, eikä kuvaa koko toimintaan osallistuneiden joukon mielipiteitä.

Mitä mieltä olit tuokiosta?

 ☐

 ☐

 ☐

Pidin toiminnassa erityisesti

Toiminnassa voisi huomioida lisäksi/kehitettävää olisi

KUVA 2. Palautekysely

Palautteiden analysoinnin jälkeen kirjoitimme toiminta- ja ohjaustuokiot auki. Kesäkuun aikana pidimme yhteisen palaverin toimeksiantajan ja opettajan kanssa. Kävimme läpi toimintakertojen sisällöt, niistä saadut palautteet sekä opinnäytetyömme tilanteen. Loppukesän aikana kokosimme kansion sisällön, suunnittelimme kansion visuaalisen ilmeen ja tulostimme sen.

Elokuussa 2016 annoimme valmiin kansion Apajan perhekahvilaan koekäyttöön. Elokuun jälkeen keräsimme palautteet kansioista ja teimme tarvittavat muutokset kansioihin. Samaan aikaan työstimme ja viimeistelimme myös opinnäytetyön raporttia. Valmis opinnäytetyö esitettiin syksyllä ja viimeistellyt perehdyttämiskansiot luovutettiin perhekahviloiden käyttöön syksyllä 2016.

5.2.3 Perehdyttämisoppaan kokoaminen ja viimeistely

Uusi työtehtävä ja työympäristö tuovat esiin kouluttamisen tarpeen. Uuden työn alkuvaiheessa tapahtuvaa koulutusta nimitetään perehdyttämiseksi. (Kupias ja Peltola 2009, 9.) Perehdyttämisellä tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joiden avulla uusi työntekijä oppii tuntemaan työpaikkansa, sen tavat, ihmiset ja työnsä sekä siihen liittyvät odotukset. Perehdyttämistä ja työnopastusta tarvitaan työpaikan koosta tai toimialasta riippumatta. Perehdyttämisen tavoitteena on luoda uudelle työntekijälle perusta työn tekemiselle ja yhteistyölle työyhteisössä. (TTK 2009, 2.)

Oheismateriaalit tukevat asioiden mieleenpainamista ja helpottavat perehdyttämistä. Ensimmäisenä päivänä uudelle työntekijälle yleensä tulee paljon uutta asiaa työpaikasta. Hänen on helpompi omaksua kuulemansa, jos hän on ennalta voinut tutustua asioihin esimerkiksi sähköisen tai kirjallisen aineiston avulla. Erilaisia oheismateriaaleja voivat olla tervetuloa taloon -oppaat, perehdytyskansiot, toimintakertomukset tai vaikkapa erilaiset videot ja julkaisut, jotka liittyvät yrityksen toimintaan. Ne sisältävät oleellista tietoa yrityksestä ja tukevat perehdyttäjän tekemää työtä, tarjoten tulokkaalle mahdollisuuden myös itsenäisesti tutustua organisaatioon. (Kangas 2007, 11.)

Perhekahvilassa tehtävä työ on vapaaehtoisille yleensä ennalta tuttua, sillä usein vapaaehtoiset valikoituvat työhön sen perusteella, että he ovat käyneet perhekahvilassa asiakkaana ja sitten päättäneet ryhtyä vapaaehtoiseksi perhekahvilan vetäjäksi. Tässä tapauksessa he eivät lähde opettelemaan täysin ennalta tuntematonta työtehtävää. Kuitenkin olisi hyvä, että perhekahvilalla olisi opas vapaaehtoisten perehdyttämisen helpottamiseksi. Vapaaehtoisten opasta päivittämällä perehdytysmateriaali olisi aina ajantasalla ja helposti saatavilla uusille vapaaehtoisille. Helposti saatavilla olevan ja helpposti luettavan perehdyttämiskansion ansiosta myös kynnys ruveta vapaaehtoiseksi vetäjäksi madaltuu.

Hyödynsimme saamaamme tutkimusaineistoa perhekahvilan kansiossa. Kyselyn perusteella saimme tarpeellista tietoa perhekahvilan kävijäkunnasta. Konkreettista tietoa kävijöistä muun muassa vanhempien ja lasten iät, lasten lukumäärät sekä tärkeimpiä syitä siihen, miksi osallistuu perhekahvila-toimintaan. Lisäksi kysely antoi tietoa kävijöiden tyytyväisyydestä sen hetkiseen perhekahvilatoimintaan sekä toiveista perhekahvilan tulevaan toimintaa varten. Kävijöiden vastausten perusteella osaamme paremmin hyödyntää heidän toiveitaan perehdyttämiskansiossa. Koimme myös, että kävi-

jöiden kuuleminen kyselyn kautta on tärkeää perhekahvilan osallisuuden kulttuurin ylläpidon ja levittämisen kannalta.

Haastattelujen perusteella selkeni, että tällaiselle kansiolle on oikeasti tarvetta. Haastateltavat vapaaehtoiset kokivat tärkeäksi jonkinlaisen kansion saamisen perhekahvilan tiloihin. Siitä uskottiin olevan apua etenkin vapaaehtoisena toimimisen alkutaipaleella. Lisäksi vastauksissa nousseita vinkkejä ja ideoita kokosimme kansioon, kuten tärkeitä yhteystietoja, neuvoja kävijöiden kohtaamiseen, esimerkkipäivän sekä vinkkejä ja ideoita toiminnan järjestämiseen. Ajatuksenamme oli koota hyvin käyttäjälähtöinen kansio, jotta sen käyttäminen olisi mieluisaa ja vapaaehtoiset saisivat sieltä konkreettisesti vinkkejä toiminnan järjestämiseen.

5.2.4 Valmiin perehdyttämisoppaan testaaminen perhekahvilassa

Veimme valmiin perehdyttämisoppaan testattavaksi Apajan perhekahvilaan 15.8- 14.9.2016 väliseksi ajaksi. Vapaaehtoisten vetäjien puuttumisen vuoksi järjestösihteeri testasi perehdyttämisopasta pitäessään perhekahvilaa. Meidän oli tarkoitus viedä opas testattavaksi myös Saaristokaupungin perhekahvilaan, mutta se oli suljettu syksyn ajaksi tilojen puutteen vuoksi.

Olimme pyytäneet järjestösihteeriä kirjoittamaan testaamisen yhteydessä omia kommenttejaan, vinkkejään ja parannusehdotuksia oppaan sivuille. Sovimme yhteisen tapaamisen järjestösihteerin kanssa 14.9.2016, jolloin haimme kansiot ja saimme palautetta kansion toimivuudesta perhekahvilaan. Perhekahvilassa työskentelevän henkilön havainnot perehdyttämisoppaan sisällöstä auttoivat meitä kokoamaan mahdollisimman hyvin perhekahvilan tarpeita vastaavan oppaan.

Järjestösihteerin mielestä kansio oli hyvä apu perhekahvilan vetäjille ja perhekahvila tarvitsisi ehdottomasti sellaisen. Joitain muutosehdotuksia tuli kansion teksteihin; tärkeisiin yhteystietoihin sekä tekstijärjestykseen kansiossa. Kansion lopussa olevat kuukausikohtaiset vinkit perhekahvilan toimintaan saivat järjestösihteeriltä kiitosta. Muokkasimme perehdyttämisoppaan palautteen avulla paremmaksi sekä teimme perehdyttämisoppaaseen lopullisen ulkoasun. Toimeksiantajan innostus lasten ohjaamisessa käyttämästämme pöllösadusta, sai meidät nimeämään perehdyttämisoppaan Pate Pöllön oppaaksi. Lopullisen version oppaasta tulostimme korjausten tekemisen ja opinnäytetyön esittämisen jälkeen perhekahvilan käyttöön.

6 TYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Olemme sisäistäneet opiskelujen aikana sosionomi AMK:n ammattieettiset ohjeet ja periaatteet. Ne ohjaavat sosionomin toimintaa arjessa, antavat ikään kuin viitekehykset työn tekemiselle arvokkaasti ja laadukkaasti. Ammattieettisesti ajatteleva työntekijä pitää itseään ja asiakasta yhtäläisinä asiantuntijoina. Asiakkaan ja työntekijän suhde on tasa-arvoinen vuorovaikutustilanne. Sosiaalialan ammattieettiset periaatteet ovat ihmisarvo ja oikeudenmukaisuus, itsenäisyys ja elämänhallinta, syrjinnän ja väkivallan vastustaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen, asiakkaan yksityisyyden suojaaminen sekä asiakkaan itsemääräämisoikeus. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka ja Saarnio 2011, 186.) Lisäksi ammattieettisistä velvollisuuksista määrätään erikseen laissa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (1:4§). Laissa sanotaan, että sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatillisen toiminnan päämääränä on sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015.)

Olemme koko opinnäytetyöprosessin aikana noudattaneet ja soveltaneet sekä sosiaalialan eettisiä ohjeita ja periaatteita että lakeja, jotka koskevat sosiaalialan ammattihenkilöstön ammattietiikkaan. Opinnäytetyömme tuotoksen yksi tarkoitus on hyvinvoinnin lisääminen lapsiperheissä ennaltaehkäisevän järjestötoiminnan kautta. Opinnäytetyömme teossa olemme pohtineet perhekahvilan kävijöiden osallisuuden lisäämistä sekä pitäneet mielessä ajatuksen yhdenvertaisuudesta perhekahvilassa toimiessamme. Opinnäytetyöprosessin aikana perhekahvilassa toimiessamme olemme kunnioittaneet muiden kävijöiden ja vapaaehtoisten ihmisarvoa ja olemme pyrkineet toimimaan mahdollisimman oikeudenmukaisesti kaikkia kohtaan. Olemme myös kunnioittaneet jokaisen kävijän itsemääräämisoikeutta ohjatessamme toimintaa perhekahvilassa. Opinnäytetyömme tutkimuksen ja raportoinnin edetessä olemme pyrkineet tuomaan opinnäytetyöprosessin eri vaiheet tietoisuuteen. Olemme selostaneet tutkimuksen eri vaiheet johdonmukaisesti sekä olemme perustelleet tekemämme valinnat.

Meillä ei ollut aikaisempaa kokemusta perhekahvilatoiminnasta. Tämän vuoksi etenkin Webropol -kyselyn kysymysten muodostaminen osoittautui haasteelliseksi. Nyt opinnäytetyöprosessin lopulla huomasimme, että olisimme voineet asettaa joitakin kysymyksiä tarkemmin, jolloin olisimme saaneet syvällisemmin vastauksia ja tulokset olisivat olleet entistä luotettavimpia. Kuitenkin verratesamme saamiamme tuloksia 2011 ja 2014 vuoden perhekahvilakyselyihin, olivat tulokset hyvin saman suuntaisia.

Ensimmäisen haastattelun vapaaehtoisille suoritimme yhden perhekahvilakäynnin aikana, jolloin paikalla oli muutama äiti lapsineen kuulemassa. Ammattieettisesti ajateltuna tämä voi loukata haastateltavien yksityisyyttä, koska perhekahvilan kävijät kuulivat haastateltavien vapaaehtoisten vastaukset. Kysyimme kuitenkin kaikilta paikalla olevilta haastateltavilta, sopiiko että haastattelu suoritetaan yleisissä tiloissa. Haastateltavilla oli mahdollisuus kieltäytyä haastattelusta. Mielestämme oli myös perusteltua tehdä haastattelu perhekahvilan yleisissä tiloissa, sillä aikataulujen sovittaminen kaikkien haastateltavien kesken oli haastavaa. Osa vapaaehtoisista joutui lähtemään perhekahvilasta aikaisemmin, joten haastattelua ei ollut mahdollista tehdä perhekahvilan jälkeen. Lisäksi jokaisella haastateltavalla oli mukana myös omia lapsia, joten haastateltavilla ei ollut mahdollisuutta poistua tilasta

ja jättää lapsia haastattelun ajaksi ilman valvontaa. Perhekahvilatoiminta on avointa toimintaa, jossa jokainen vapaaehtoinen on samalla myös perhekahvilan kävijä ja haastattelu koski lähinnä perhekahvilan vetämistä, jolloin keskusteluissa ei ollut kyse suurista salaisuuksista. Päädyimme yhdessä haastateltavien kanssa siihen tulokseen, että haastattelu voidaan pitää perhekahvilan tiloissa perhekahvilakerran yhteydessä.

Teemahaastattelu tapahtui yleisissä tiloissa. Sen vuoksi haastattelutilanne oli hieman levoton. Tämä olisi voinut häiritä haastateltavien vastauksia ja oman mielipiteen sanomista. Olemme kuitenkin sitä mieltä, että haastattelu oli keskustelun omainen, jossa jokainen haastateltava sai äänensä kuuluviin. Toimimme haastattelutilanteessa niin, että jokainen sai varmasti kertoa oman vastauksensa esitettävään kysymyksiin. Ympärillä ollut hälinä tuskin vaikutti ratkaisevasti haastattelun tuloksiin.

Seuraavat haastattelut jouduimme aikataulullisista haasteista johtuen tekemään yksilöhaastatteluina. Olimme ajatelleet tekemämme kaksi ryhmähaastattelua, mutta toisen ryhmähaastattelun jouduimme perumaan ja tekemään sen sijaan kolme yksilöhaastattelua. Haastattelut suoritimme perhekahvilakäynnin yhteydessä siten, että menimme rauhallisempaan tilaan ja haastattelimme jokaisen haastateltavan vuorollaan. Kyseisessä tilanteessa tämä oli ehkä parhain ratkaisu, sillä haastateltavien toimenkuvat poikkesivat melko paljon toisistaan, jolloin haastattelu ryhmässä olisi muodostunut haasteellisemmaksi, koska haastateltavien kokemukset toiminnasta poikkesivat sen verran paljon toisistaan. Tässä tapauksessa jokainen haastateltava sai itse kuvata omia kokemuksiaan vapaaehtoistoiminnasta eikä toisten vastaukset vaikuttaneet siihen, miten he oman toimenkuvansa kokivat.

Webropol -kyselyn ja haastattelujen analysoinnit suoritimme siten, että vastauksista ei voi tunnistaa haastateltavien henkilöllisyyksiä. Lisäksi haastatteluista saadut aineistot säilytettiin niin, että niihin ei muut päässeet käsiksi. Kun haastattelut oli analysoitu ja kirjoitettu opinnäytetyöhömmme, aineistot tuhottiin.

Myös toimintakerrat tapahtuivat luottamuksellisesti perhekahvilan tiloissa. Osallistuminen sekä aikuisille että lapsille tarkoitettuun tuokioon oli vapaaehtoista. Tuokioiden raportoinnit sekä palautteiden kerääminen tapahtui nimettömänä. Osallistujia ei voi myöskään niistä tunnistaa. Olimme ilmoittaneet perhekahvilalle tulevista toimintakerroista jo etukäteen, jolloin perhekahviloiden kävijät pystyivät varautumaan tuloomme.

Opinnäytetyön tuotos eli perehdyttämisopas on tehty MLL Kuopion yhdistys ry:n perhekahvilan tarpeisiin. Opinnäytetyö tuotos on tehty mukailien MLL:n arvoja ja periaatteita. MLL:n arvot ja periaatteet ovat samat koko maassa, joten perehdyttämisopas on siirrettävissä myös muihin MLL:n perhekahviloihin. Olemme kuvanneet opinnäytetyön raporttiin avoimesti koko opinnäytetyöprosessin. Lisäksi olemme havainnollistaneet opinnäytetyöprosessia raportissa mukautetulla kehittämistoiminnan spiraalimallilla (sivuilla 19 ja 29). Opinnäytetyön on toistettavissa raportin pohjalta. Opinnäytetyössä asettelisimme toisin joitakin Webropol -kyselyn kysymyksiä tarkempien vastauksien saamiseksi. Testaisimme kyselyn toimivuutta useammalla henkilöllä ennen varsinaista kyselyn toteuttamista. Lisäksi järjestäisimme teemahaastattelun rauhallisemmissa tiloissa, ilman ulkopuolisia häiriötekijöitä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeena etenevässä LAPE -lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa kehitetään lasten ja nuorten hyvinvoinnin seurantaan sekä lapsille ja nuorille suunnattujen palveluiden helppoa saavutettavuutta. Siinä ovat mukana kunnat, järjestöt sekä seurakunnat ja tavoitteena on saada aikaan toimintakulttuurin muutos, esimerkiksi lapsiystävällisen hallinnon toimintamallin kehittäminen maakunnassa ja kunnissa sekä verkostoida matalan kynnyksen palvelut, kuten perhekeskuspalvelut helposti saataviksi palveluiksi. (STM 2016 a.) Esimerkiksi Kuopiossa tehtävää perhekeskustyyppistä yhteistyötä tekevät Kuopion Perheentalo sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion yhdistys ry. Yhtenä toiminnan kehittämisen muotona on asiakkaiden osallistaminen toiminnan kehittämiseen sekä arviointiin. Olemme omalla opinnäytetyöllämme olleet mukana kehittämässä MLL:n perhekahvilatoimintaa sekä antaneet mahdollisuuden perhekahviloiden kävijöille, aikuisille ja lapsille, tuoda esiin oma mielipiteensä toiminnasta sekä ehdotuksia toiminnan kehittämiseksi. Olemme olleet opinnäytetyöprosessilla edistämässä lasten oikeuksia ja osallisuutta sekä kehittämässä matalan kynnyksen toimintaa osana LAPE- palveluiden kokonaisuutta.

Uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) tultua voimaan 1.4.2015 tuli samalla sovellettavaksi muun muassa muutoksia lastensuojelulakiin. Uuden sosiaalihuoltolain tavoitteena on siirtää painopiste ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen tukeen korjaavien toimien sijaan. (STM 2015.) Matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen sekä niissä tehtävän ennaltaehkäisevän työn merkitys lapsiperheiden arjessa on tärkeää ja merkityksellistä. Erityisesti korostui vertaisuus muiden samassa tilanteessa olevien kanssa, hetken hengähdystauko arkeen sekä lasten ja aikuisten uusien kaverisuhteiden syntyminen. Tällainen toiminta on valtakunnallisestikin ajatellen tärkeää, sillä tarpeeksi helposti saatavilla olevat lapsiperhepalvelut ovat avainasemassa ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta.

Opinnäytetyömme tutkimustulokset ovat yhteneväisiä myös MLL:n valtakunnallisen perhekahvilakyselyn kanssa. Edelliset valtakunnalliset perhekahvilakyselyt on tehty vuosina 2011 sekä 2014. Meidän Kuopion alueelle suunnatussa tutkimuksessa saadut tulokset ovat hyvin samansuuntaisia kuin valtakunnallisetkin tutkimustulokset. Esimerkiksi vuoden 2011 valtakunnallisessa perhekahvilakyselyn vastauksissa korostuivat, että esimerkiksi perhekahvilassa käymisen tärkeimmät syyt ovat seuran saaminen lapselle ja mahdollisuus kohdata muita samassa elämäntilanteessa olevia aikuisia (Satuli-Kukkonen 2011, 13.) Myös meidän tekemämme tutkimuksen mukaan perhekahvilan kävijöiden mielestä tärkeimpiä syitä perhekahvilassa käymiseen ovat vertaistuki muiden kävijöiden kanssa, seurata itselle ja lapselle sekä mukava tekeminen esimerkiksi leikki muiden lasten kanssa.

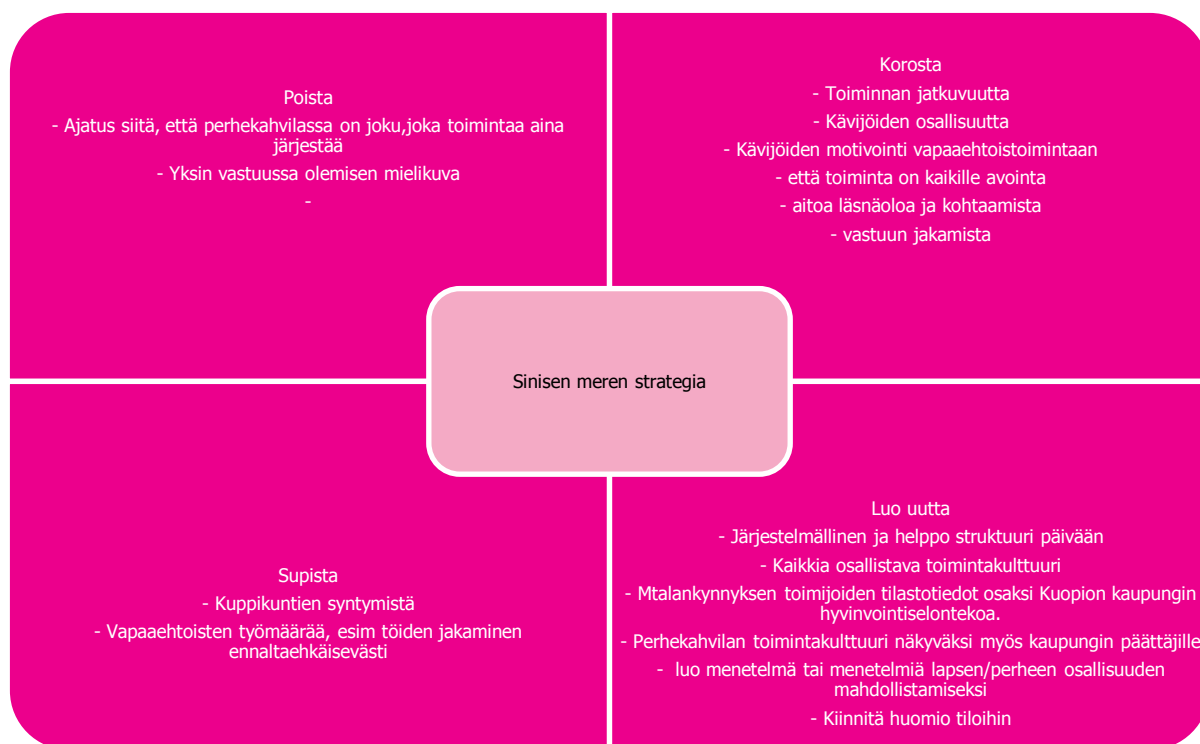
Järjestöjen toiminnan merkitys voidaan nähdä tärkeäksi myös Kuopion kaupungille. Matalan kynnyksen paikoissa tehtävä ennaltaehkäisevä työ voi tuoda säästöjä myös kaupungille. Kävijäkunta on vaikiintunutta ja ainakin MLL:n perhekahviloissa käy joka viikko useita kymmeniä äitejä lapsineen, jotka kokevat toiminnan mielekkääksi ja tärkeäksi. Kävijämäärän (20-50 kävijää/kerta) perusteella voidaan sanoa, että MLL:n perhekahvilatoiminta on tärkeä osa lapsiperheiden arkea.

Perhekahvila Apajalla on ollut mahdollisuus saada ilmaiset tilat kauppakeskus Apajasta. Matalan kynnyksen toiminta on kuitenkin haavoittuvaa tilojen suhteen ja perhekahvila Apaja on joutunut väistymään monta kertaa maksavien tilojen vuokraajien tieltä. Opinnäytetyöprosessimme aikana Apajan perhekahvilatila on vaihtunut neljä kertaa, nykyään tilat ovat kävijämäärään verrattuna hyvin ahtaat ja tiedossa on taas muutto toisiin tiloihin. Ahtaat tilat ja toistuvat muutot ovat karsineet perhekahvilan kävijämäärää. Perhekahvilan vapaaehtoiset toimijat ovat joutuneet levittämään toimintaa myös kauppakeskus Apajan käytävälle ja viereisiin yleisiin tiloihin, jotta kaikki halukkaat perheet pääsevät mukaan toimintaan. Toistuvat perhekahvilatilan muutot kuormittavat väkisinkin vapaaehtoisia vetäjiä ja karsivat kävijäkuntaa. Lisäksi pysyvän toimintakulttuurin luominen perhekahvilaan on tällaisessa tilassa hyvin haastavaa. Kuopion kaupungilla on varhaiskasvatuspalveluissa tarjolla avoin päiväkotitoiminta perheille, joka on verrattavissa perhekahvilatoimintaan. Avoimella päiväkodilla tarkoitetaan lasten ja vanhempien yhteistä paikkaa kokoontua ja kohdata muita samassa elämäntilanteissa olevia perheitä. Avoimessa päiväkotitoiminnassa toimii varhaiskasvatusalalle koulutettu henkilökunta. Tämä on varmasti osaltaan auttanut perhekahvilan haastavissa tilanteissa, koska perheet ovat voineet vaihtoehtoisesti käydä avoimissa päiväkodeissa. Kuopion kaupunki on mukana tuke-
massa perhekahvilatoimintaa ja nyt Apajan perhekahvilalle on löytynyt pysyvät tilat. Siirtyminen pysyviin tiloihin mahdollistaa perhekahvilatoiminnan käytäntöjen vakiintumisen.

Perehdyttämisen puute vaikeuttaa vapaaehtoisten rekrytointia sekä perhekahvilassa tehtävän työn aloittamista. Tästä syystä helppolukuisen ja helposti saatavilla olevan perehdyttämisoppaan merkitys korostuu perhekahvilatoiminnassa. Mannerheimin lastensuojeluliitolla on paljon saatavilla olevaa materiaalia vapaaehtoisten perehdyttämiseen, mutta se on hajallaan MLL:n yhdistysnetissä ja näin ollen materiaalin lukeminen ja perehtyminen on vaikeampaa.

Opinnäytetyöprosessin aikana pohdimme perhekahvilatoimintaa Sinisen meren strategian kautta. Sinisen meren strategia on kehitetty alun perin liiketoimintaan. Sen avulla liiketoiminnan suuntaa voidaan viedä uusille markkinoille, jossa ei ole kilpailua muiden yritysten kanssa. Sinisellä merellä tarkoitetaan siis kilpailemattomia markkinoita, jotka ovat saavutettavissa. Tämän vastakohtana puhutaan punaisista meristä, joissa useat yritykset ovat; markkinoilla, joissa on jatkuvaa kilpailua ja epävarmuutta tulevaisuudesta. (Kim & Mauborgne 2015, 35–45.)

Sinisen meren strategiaa sopii hyvin myös järjestötoiminnan kehittämisessä. Suomen sosiaali ja terveys ry:n internetsivustolla Sinisen meren strategia-työkalu on mukautettu järjestötoiminnan kehittämiseen. (SOSTE s.a.) Pohdimme sivuston ohjeiden avulla Apajan perhekahvilatoimintaa sekä täydensimme ajatuksemme alla olevan nelikenttä matriisiin (kuvio 11, s. 43).

KUVIO 11. Perhekahvilatoiminta sinisen meren strategialla tarkasteltuna

Perhekahvilatoiminnassa Sinisen meren strategian mukaan mielestämme pitäisi poistaa ajatus siitä, että perhekahvilatoiminnassa on joku henkilö, joka toimintaa järjestää. Mielestämme kävijöille ja vapaaehtoisille pitäisi saada ajatus siitä, että kaikki ovat yhdessä perhekahvilan toimintaa järjestäviä henkilöitä. Näin vastuu toiminnan vetämisestä ei jää vain järjestösihteerin tai vapaaehtoisena toimivien harteille.

Perhekahvilatoiminnassa pitäisi korostaa toiminnan jatkuvuutta, esimerkiksi sillä, että kävijöitä motivoitaisiin enemmän vapaaehtoistoimintaan mukaan. Kävijöiden osallisuuden ja toiminnan avoimuuden korostaminen on mielestämme tärkeää. Lisäksi hyvää yhteishenkeä ja ryhmäytymistä pitäisi korostaa. Vapaaehtoisten tulisi toiminnassa korostaa aitoa läsnäoloa ja kohtaamista. Toiminnan avoimuus ja vapaaehtoisten aito läsnäolo edistävät kävijöiden saapumista perhekahvilaan uudestaan.

Mielestämme perhekahvilatoiminnassa voisi supistaa tai pyrkiä supistamaan kävijöiden välisten kuppikuntien syntymistä. Tällöin toiminta pysyy kaikille avoimena ja helposti saavutettavana ja perhekahvilaan on mukava palata uudelleen. Vapaaehtoisten työmäärää voi myös supistaa sillä, että esimerkiksi perhekahvilan työtehtäviä voi jakaa myös kävijöiden kesken. Näin työtaakka ei muotoudu vapaaehtoiselle liian suureksi eikä vapaaehtoisena olemisesta tule liian raskasta ja pelottavaa kuvaa. Työtehtäviä jakamalla voidaan myös saavuttaa mahdollisesti paremmin tulevia perhekahvilan vapaaehtoisia.

Perhekahvilatoiminta tarvitsee järjestelmällisen ja helpon struktuurin. Tämä madaltaa kynnystä vapaaehtoistoimintaan mukaan tulemiseen, koska kuka vain pystyy vetämään perhekahvilaa helppojen ohjeiden avulla. Osallisuuden tunteen kokeminen saa kävijät helpommin palaamaan uudelleen perhekahvilaan. On tärkeää luoda perhekahvilaan osallisuutta korostava toimintakulttuuri. Toiminnassa

voidaan ottaa käyttöön ja luoda uusia osallistavia menetelmiä, kuten lasten kuulemista helpottavia työtapoja. Kävijöitä voisi ottaa reilummin toiminnan suunnitteluun mukaan. Näin luotaisiin perhekahvilasta kaikkien yhteinen asia.

Perhekahvilatilalla on merkitys kävijöiden viihtymiselle ja toimintaan osallistumiselle. Pieni ja ahdas tila toimii toimintaa rajoittavana tekijänä ja saattaa myös vähentää perhekahvilan kävijöiden määrää. Kuitenkin perhekahvilan tilat ovat riippuvaisia Kuopion kaupungin päästöksistä, eikä uutta ja isompaa tilaa välttämättä ole mahdollista saada. MLL:n olisi hyvä luoda perhekahviloiden toimintakulttuuri näkyväksi myös kaupungin päättäjille, jotta myös siellä suunnalla tiedostettaisiin toiminnan tärkeys lapsiperheille tehtävän työn muotona. Perhekahvila kokoaa tilastot kävijämääristä ja ne lähetetään eteenpäin MLL:n Järvi-Suomen piirille, mutta voisi olla myös hyvä saada tilastot näkyville myös kaupungille esimerkiksi kaupungin hyvinvointikertomukseen. Perhekahviloiden kävijämäärä tulisi näkyväksi ja samalla myös perhekahviloissa tehtävän matalan kynnyksen työ voisi näyttäytyä konkreettisempänä kaupungin asioista päättävälle.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion Yhdistys ry:n Apanjan perhekahvilatoiminnan mallintaminen selkeäksi kokonaisuudeksi yksien kansien sisään. Opinnäytetyön tuotoksena valmistui perehdyttämisopas vapaaehtoisten ohjaajien työn helpottamiseksi. Samojen kansien sisässä on kaikki tarvittava tieto, mitä uusi vapaaehtoinen tarvitsee perhekahvilaohjaajaksi mukaan lähtiessä.

Perhekahvila on suosittu lapsiperheiden kohtaamispaikka, jonka vapaaehtoiset ohjaajat ja perhekahvilan kävijät kokivat tärkeäksi kohtaamispaikaksi. Tutkimuksemme mukaan perhekahvilatoiminnassa arvostetaan vapaata yhdessäoloa ja vertaista seuraa lapsille ja aikuisille. Tutkimuksessa selvisi, että perhekahvilassa järjestettävään toimintaan osallistuttiin mielellään, etenkin musiikkihetkiä toivottiin järjestettävän enemmän. Tutkimuksemme mukaan vapaaehtoiset kokivat toimintaan perehdyttämisen puutteelliseksi, mikä osaltaan aiheutti haasteita etenkin uusien vapaaehtoisten saamiseksi sekä ensimmäisten perhekahvilakertojen pitämisessä. Vapaaehtoiset toivoivat selkeää materiaalia, minkä avulla toimintaan olisi helppo perehtyä ja toimintaa lähteä pitämään.

Meillä ei ollut aikaisempaa kokemusta perhekahvilatoiminnasta. Mielestämme onnistuimme tutustumaan laaja-alaisesti perhekahvilatoimintaan opinnäytetyöprosessin aikana. Toimintaan tutustuminen auttoi saamaan kokonaisvaltaisen kuvan perhekahvilatoiminnan hyvistä puolista sekä sen hetkistä kehittämisen tarpeista. Onnistuimme tutkimuksillamme selvittämään vapaaehtoisten ja kävijöiden näkemyksiä perhekahvilatoiminnan kehittämisen kohteista sekä siitä, mitkä asiat he kokivat perhekahvilatoiminnan kannalta tärkeiksi ja onnistuneiksi sillä hetkellä.

Haasteelliseksi osoittautui Webpropol-kyselyyn ja haastatteluihin osallistuneiden vastaajien vähäinen lukumäärä. Vastaajien vähäisyyden vuoksi tutkimuksen tulokset ovat suuntaa antavia eivätkä ne kuvaavat kattavasti kaikkien MLL Kuopion yhdistys ry:n perhekahvilan kävijöiden mielipiteitä. Lisäksi perhekahvilan kävijöiden vaihtuvuus on suurta kausittain, joten tämänhetkiset tulokset eivät välttämättä vastaa tulevien kausien kävijöiden ja vapaaehtoisten mielipiteitä.

Huomasimme, että sellaiselle toiminnalle on tarvetta, missä perhekahvilan aikuiset kävijät pääsevät tutustumaan keskenään. Kuitenkaan kaikki eivät pidä ohjatusta toiminnasta ja eivät siksi halua osallistua toimintaan. Perhekahvilassa on paljon kävijöitä ja kaikkien mielipiteitä ei valitettavasti voi ottaa kerralla huomioon. Vapaaehtoisen roolissa tuollaisesta negatiivisesta palautteesta ei pidä loukkaantua tai ottaa itseensä.

Hyvä perehdyttämisopas turvaa toiminnan jatkuvuutta myös sellaisessa tilanteessa, kun järjestösihteeri ei ole toteuttamassa perhekahvilan toimintaa. Opinnäytetyön mukana tulevia hyötyjä ovat esimerkiksi valtakunnallisesti perhekahvilatoiminnan selkeyttäminen ja mahdollisesti uusien perhekahviloiden perustaminen. Niille tämän kaltaisella perehdyttämisoppaalla voi olla merkittävää hyötyä toiminnan aloittamisen kannalta. Perhekahviloiden hyöty valtakunnallisesti on merkittävä, ne tarjoavat perheille varhaista tukea ja ovat mukana ennaltaehkäisevässä työssä.

Toimeksiantajalle on hyötyä meidän tekemästä työstä siten, että se on helppo materiaali toimintaan mukaan lähteville. Näin ollen toimintaan opastaminen on helppoa ja apu perhekahvilan toiminnan järjestämiseen on koko ajan lähellä, kun se on saatavana perhekahvilan tiloissa. Myös vapaaehtoisten toimintaan mukaan saaminen voi helpottua, kun toiminnalle on selkeät ohjeet. Opinnäytetyömme tuotoksena syntynyt perehdyttämisopas on mahdollista ottaa käyttöön maan laajuisesti MLL:n perhekahviloissa niin uusissa kuin vanhoissakin. Työ on tehty niin, että sen käyttäminen ei ole sidottu vain yhden perhekahvilan käyttöön. MLL:n vapaaehtoisista suurin osa on juurikin perhekahvilan vapaaehtoisia, jolloin hyvällä ja selkeällä perehdyttämisoppaalla on varmasti paikkansa MLL:n käyttöön.

Kunnallisesti ajateltuna opinnäytetyön hyödyt eivät heti tule näkyviksi kaupungille. Ne tulevat näkyviin perhekahvilatyön myötä, kun perhekahvilat ovat perheiden kohtaamispaikkoja ja kunta sekä järjestöt (tässä tapauksessa MLL) ovat yhteistyökumppaneita. Järjestöjen tarjoamat palvelut täydentävät kuntien palveluita. Lisäksi järjestöjen tarjoamat perheille suunnatut palvelut ovat edullisempia kuin kunnan omien työntekijöiden toteuttamat palvelut. Voidaan katsoa, että mikäli perheet käyttävät kaupungin palvelujen ohella myös järjestöjen järjestämiä palveluita, tuo se säästöä myös kaupungille. Järjestöjen tekemät kyselyt ja järjestämä toiminta tuovat myös kaupungille arvokasta tietoa lapsiperheiden tilanteista ja tarpeista.

LAPE -hankkeen odotettuja tuloksia vuoteen 2025 mennessä ovat muun muassa, se että lasten, nuorten ja perheiden yhdenvertaisuus lisääntyy. Heidän voimavarat sekä osallisuuden ja kohdatuksi tulemisen kokemukset vahvistuvat. Uudistuneen sosiaalihuoltolain sekä LAPE -hankkeen myötä ennaltaehkäisevän lapsiperhetyön merkitys järjestötoiminnassa korostuu. Olemme tällä opinnäytetyöllä mahdollistaneet edellämainittujen asioiden toteutumisen Apajan perhekahvilassa käyville lapsiperheille ottamalla perheet osalliseksi toiminnan kehittämiseen. Olemme voineet järjestötoimintaa kehittämällä vaikuttaa alueellisesti lapsiperheiden hyvinvointiin, lapsen oikeuksien toteutumiseen sekä perheiden osallisuuden lisäämiseen.

Perhekahvilassa vanhempien kanssa keskusteltaessa nousi usein esiin tarve päästä pois kotoa niin sanotusti ihmisten ilmoille. Etenkin ensimmäisen lapsen vanhemmat saivat perhekahvilassa myös tukea omaan epävarmuuteensa toimia vanhempana siinä tilanteessa, kun kaikki on vielä uutta. Yksittäisen perhekahvilakävijän elämässä perhekahvilalla voi olla suurikin merkitys. Perhekahvila voi olla merkitykseltään vain ajanviettoa ja toisten vanhempien tapaamista, mutta parhaimmassa tapauksessa tällainen matalan kynnyksen toiminta voi pelastaa esimerkiksi syrjäytymiseltä ja yksinäisyydeltä.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- COBB, Sidney 1976. Social support as a Moderator of life stress. *Psychosomatic medicine* 38, 300–314 [verkkosivu]. Florida State University [viitattu: 2015-12-01.] Saatavissa: https://campus.fsu.edu/bbcswebdav/institution/academic/social_sciences/sociology/Reading%20List/s/Mental%20Health%20Readings/Cobb-PsychosomaticMed-1976.pdf
- ESKOLA, Jari ja VASTAMÄKI, Jaana 2010. Teemahaastattelu: Opit ja Opetukset. Julkaisussa: AAL-TOLA, Juhani ja VALLI, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittavalle tutkijalle. Juva: WS Bookwell oy, 26–44.
- ESKOLA, Jari ja SUORANTA, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- HALME, Nina, KEKKONEN, Marjatta ja PERÄLÄ, Marja-Leena 2012. Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen [verkkojulkaisu]. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu: 2015-12-01.] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90890/URN_ISBN_978-952-245-747-9.pdf?sequence=1
- HELENIUS, Jenni ja VILJANEN, Mia 2014. MLL:n perhekahvilakysely 2014 [verkkojulkaisu.] Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu: 2016-10-26.] Saatavissa: http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/9051f68261d454d6ded9ff5aa90d972a/1477492545/application/pdf/22066235/MLLn%20perhekahvilakyselyn%20raportti%202014_web.pdf
- HIRSJÄRVI Sinikka ja HURME, Helena 2014. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press
- HIRSJÄRVI, Sinikka, HURME, Helena ja SAJAVAARA, Paula 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- HOKKANEN, Liisa 2003. Vapaaehtoinen ja vertainen auttaminen. Julkaisussa: LAITINEN, Merja ja POHJOLA, Anneli (toim.) Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Juva: WS Bookwell oy, 254–274.
- JOKINEN, Pirkko ja KOSKINEN, Liisa 2001. Ryhmähaastattelu aineistonkeruumenetelmänä – haastattelijoiden kokemuksia. *Hoitotiede* 13 (6). 301–309.
- JÄRVINEN, Ritva, LANKINEN, Aila, TAAJAMO, Terhi, VEISTILÄ, Minna ja VIROLAINEN, Arja 2012. Perheen parhaaksi, perhetyön arkea. Helsinki:Edita
- KALLAND, Mirjam 2012. The importance of social support and reflective functioning for parenthood. Julkaisussa: KEKKONEN, Marjatta, MONTONEN, Mia and VIITALA Riitta (ed.) Family centre in the Nordic countries – a meeting point for children and families[verkkojulkaisu.] Nordic Council of Ministers. [Viitattu: 2016-05-12.] Saatavissa: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:700870/FULLTEXT01.pdf>
- KANANEN, Jorma 2015. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen
- KANGAS, Pirkko 2007. Perehdyttämisen suunnittelu ja toteutus. Työturvallisuuskeskus. Nykypaino OY
- käytännönopas. Tampere: Juvenes Print
- KIM, W. Chan ja MAUBORGNE, Renée 2015. Sinisen meren strategia. Liettua: BALTO print
- KUPIAS, Päivi ja PELTOLA, Raija 2009. Perehdyttämisen pelikentällä. Tampere: Juvenes Print
- LAKI SOSIAALIHUOLLON AMMATTIHENKILÖISTÄ L 817/2015. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu: 2016-09-22.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>

- LAMMI-TASKULA, Johanna ja SALMI, Minna 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi. Julkaisussa: KARVINEN, Sakari, KESTILÄ, Laura, MOISIO, Pasi, MUURI, Anu ja VAARAMA, Minna (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print, 144–159.
- LANSDOWN, GERISON 2001. Promoting children's participation in democratic decision-making. [verkkojulkaisu.] Unicef. [viitattu 2016-09-22]. Saatavissa: org/publications/pdf/insight6.pdf
- LASTENSUOJELULAKI L13.4.2007/417. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu: 2016-09-22.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO 2012. Varhainen tuki ja moniammatillisuus [verkkojulkaisu]. Lastensuojelun keskusliitto. [viitattu 2015-10-05.] Saatavissa: http://www.lskl.fi/files/1197/HH_Varhainen_tuki_ja_moniammatillisuus_13.1.2011.pdf
- LINNOSMAA, Ismo, VÄISÄNEN, Antti, SILJANDER, Eero ja MÄKELÄ, Jukka 2012. Effectiveness and costs of preventive services for children and families. Julkaisussa: KEKKONEN, Marjatta, MONTONEN, Mia and VIITALA Riitta (ed.) Family centre in the Nordic countries – a meeting point for children and families [verkkojulkaisu.] Nordic Council of Ministers. [Viitattu: 2016-05-12.] Saatavissa: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:700870/FULLTEXT01.pdf>
- MATTILA, Kati-Pupita 2008. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Juva: PS-kustannus
- MLL 2014a. Tietoa MLL:sta. Historia [verkkosivu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu: 2016-09-22.] Saatavissa: <http://www.mll.fi/mll/historia/>
- MLL 2014b. Työtä lapsiperheiden hyväksi vuosikymmenittäin [verkkosivu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu: 2015-11-18.] Saatavissa: <http://www.mll.fi/mll/historia/vuosikymmenet/>
- MLL 2014c. Perhekahvilan käsikirja. Opas yhdistyksille, perhekahvilavastaaville ja -ohjaajille [verkkojulkaisu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu: 2015-11-19.] Saatavissa: MLL yhdistysnetti
- MLL 2015. Perhekahvilat [verkkosivu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu: 2015-09-21.] Saatavissa: <http://www.mll.fi/perheille/perhekahvilat/>
- MLL 2016a. Yhdistys [verkkosivu]. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion yhdistys. [Viitattu: 2016-11-09.] Saatavissa <http://kuopio.mll.fi/yhdistys/>
- MLL 2016b. Toiminta [verkkosivu]. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuopion yhdistys. [Viitattu: 2016-11-09.] Saatavissa: <http://kuopio.mll.fi/toiminta/>
- MLL:N JÄRVI-SUOMEN PIIRI 2016. Tietoa MLL:n Järvi-Suomen piiristä. [verkkosivu]. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piiri. [Viitattu 2016-09-19.] Saatavissa: <http://jarvi-suomenpiiri.mll.fi/tietoa-piirista/>
- MÄKINEN, Päivi, RAATIKAINEN, Eija, RAHIKKA, Anne ja SAARNIO, Tuula 2011. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro
- NYLUND, Marianne 2005. Vertaisryhmät kokemuksen ja tiedon jäsentäjinä. Julkaisussa: NYLUND, Marianne ja YEUNG, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Jyväskylä: Gummerus, 195–213.
- OKSANEN, Eeva, SOURANDER, Johanna ja VIINIKKA, Anne 2014. Reflektiivinen työote. Julkaisussa: VIINIKKA, Anne (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere: Hämeen kirjapaino Oy, 67–74.
- PAJU, Petri 2015. Ihanaa aikaa poissa kotoota [verkkojulkaisu]. Iisalmen Perheen Talo -yhteistyö. [Viitattu: 2016-07-06.] Saatavissa: http://www.perheentalo.fi/File/Ihanaa_aikaa_poissa_kotoota1.pdf?956472
- PERHEENTALO s.a. Tervetuloa Perheentalo -yhteistyön kotisivuille! [verkkosivu]. Perheentalo-yhteistyö. [Viitattu: 2016-09-22.] Saatavissa: <http://www.perheentalo.fi/fi/Etusivu.html>

SALONEN, Kari 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle [verkkojulkaisu]. Turun ammattikorkeakoulu. [Viitattu: 2016-03-17]. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

SARAJÄRVI, Anneli ja TUOMI, Jouni 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Vantaa: Tammi.

SATULI-KUKKONEN, Tarja 2011. Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilakysely kevät 2011 [verkkojulkaisu]. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu: 2015-09-21.] Saatavissa: <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/e1210989e0201d954f39e6350b302405/1442849181/application/pdf/14291514/MLL%20raportti%20perhekahvilatoiminnasta%202011.pdf>

SOSIAALIHUOLTOLAKI L1301/2014. Finlex.Lainsäädäntö. [Viitattu: 2016-10-29.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

SOSTE s.a. Sinisen valtameren strategia – työkaluja järjestöille. [verkkojulkaisu]. Sosiaali ja terveys ry. [Viitattu 2016-09-20.] Saatavissa: http://www.soste.fi/media/arvioinnin-tietopankki/boc_tyokalupakki.pdf

STM 2014. Sosiaalihuoltolaki lisää matalan kynnyksen palveluja [verkkosivu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu: 2015-12-02.] Saatavissa: http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/sosiaalihuoltolaki-lisaa-matalan-kynnyksen-palvelu-1

STM 2015. Uusi sosiaalihuoltolaki ja siihen liittyvät keskeiset ja muut lainsäädäntömuutokset. Sosiaali ja terveysministeriö. [viitattu 2015-10-05.] Saatavissa: http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-sosiaalihuoltolaki-ja-siihen-liittyvat-keskeiset-muut-lainsaadantomuutokset

STM 2016a. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma [verkkosivu]. Sosiaali- ja Terveysministeriö. [Viitattu: 2016-09-19.] Saatavissa: <http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>

STM 2016b. Palvelut perheille [verkkosivu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu: 2016-09-15.] Saatavissa: <http://stm.fi/palvelut-perheille>

SUOMEN PERUSTUSLAKI L 11.6.1999/731. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu: 2016-09-22.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

TARINOIDEN MAJATALO s.a.. Kuvakorttien käyttötarkoitus [verkkosivu]. Tarinoiden majatalo. [Viitattu: 2016-10-26.] Saatavissa: <http://www.tarinoidenmajatalo.fi/aapakka/kuvakorttien-kayttotarkoitus.php?tmt=>

THL 2015a. Uusi sosiaalihuoltolaki ja siihen liittyvät keskeiset lainsäädäntömuutoksen (STM). [verkkosivu]. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos [viitattu: 2015-10-05.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/-/uusi-sosiaalihuoltolaki-ja-siihen-liittyvat-keskeiset-muut-lainsaadantomuutokset-stm->

THL 2015b. Lastensuojelu [verkkosivu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 2015-09-21.] Saatavissa: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/ehkaiseva_lastensuojelu

THL 2015c. Lastensuojelun käsikirja – lapsen osallisuus. [verkkosivu]. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [viitattu 2015-10-05] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

THL 2016. Palvelukokonaisuudet [verkkosivu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 2016-09-15.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/perhekeskus/palvelukokonaisuudet>

TOIKKO, Timo ja RANTANEN, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University press.

TTK 2009. Työhön perehdyttäminen ja opastus – ennakoivaa työsuojelua [verkkojulkaisu]. Työturvallisuuskeskus [viitattu: 2015-11-26.] Saatavissa: http://www.tyoturva.fi/files/800/Tyohon_perehdyttaminen2009.pdf

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

UNICEF s.a. Yleissopimus lapsen oikeuksista [verkkosivu.] Unicef. [Viitattu: 2016-10-26.] Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

VALLI, Raine 2014. Kyselylomaketutkimus. Julkaisussa: AALTOLA, Juhani ja VALLI, Raine (toim.) Ik-kunoita tutkimusmetodeihin. Juva: WS Bookwell oy, 103–127.

VILÉN, Marika, HANSEN, Maija, JANHUNEN, Tarja, KYTÖPUU, Katri, SALO, Saara, SEPPÄNEN, Paula, SEPPÄNEN, Sami ja TAPIO, Nina 2010. Perhe ja perhetyö. Julkaisussa: VILÉN, Marika, SEPPÄNEN, Paula, TAPIO, Nina ja TOIVANEN Riikka (Toim) 2010. Kohtaamisia Lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 10–59.

VILKKA, Hanna ja AIRAKSINEN, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

Hei vanhemmat!

Olemme kolmannen vuoden sosionomi opiskelijoita Iisalmesta ja teemme opinnäytetyötä MLL:n Kuopion Apajan perhekahvilalle. Opinnäytetyön tuotoksena teemme ns. ”perehdyttämiskansion” perhekahvilan vapaaehtoisille vettäjille.

Tulemme tekemään lyhyttä kyselyä sekä Apajan että Saaristokaupungin perhekahvilan asiakkaille viikolla 51. Vastaaminen kyselyyn tapahtuu nimettömästi tietokoneella ja toivoisimme että mahdollisimman moni innostuisi siihen vastaamaan. Vastaaminen vie aikaa vain muutaman minuutin.

Nähdään Apajassa ti 15.12.15 sekä Saaristokaupungissa to 17.12.15!

Terveisin Eini & Sanna

Perhekahvilakysely MLL Kuopio

Kiitos mielenkiinnosta kyselyä kohtaan! Vastaathan kyselyn kaikkiin kysymyksiin ennen kyselyn lähettämistä. Kyselyssä 5 ja 8 täytyy laittaa pallukka johonkin kohtaan asteikolla, jotta avoimeen tekstikenttään pääsee kommentoimaan.

Esitiedot

1. Olen *

- ☐ Nainen ☐ Mies

2. Ikä *

- ☐ Alle 18 -
vuotta
- ☐ 18-24
vuotta
- ☐ 25-29
vuotta
- ☐ 30-34
vuotta
- ☐ yli 35
vuotta

3. Perhekahvilaan osallistuvan lapsen ikä/iät *

- ☐ 0-
12kk

- ☐ 1
vuotta
- ☐ 2
vuotta
- ☐ 3
vuotta
- ☐ 4
vuotta
- ☐ 5
vuotta
- ☐ 6 tai yli 6
vuotta

4. Montako lasta perheestä osallistuu perhekahvilaan

*

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4 tai enem-
män

**Seuraavissa kysymyksissä kartoitetaan asiakkaan kokemuksia perhekahvilassa käynnistä.
Kysymyksissä 5, 6, 8 ja 9 käytetään seuraavaa vastausasteikkoa:**

1 täysin eri mieltä 2 osittain eri mieltä 3 ei samaa/ eri mieltä 4 osittain samaa mieltä 5 täysin samaa mieltä

.

5. Miksi tulit perhekahvilaan? *

1 2 3 4 5

Jotta lapseni saisi seu-
raa

○ ○ ○ ○ ○

Kohdatakseni muita samassa elämäntilanteessa olevia

○ ○ ○ ○ ○

Saadakseni seura

○ ○ ○ ○ ○

Saadakseni mielekästä tekemistä

○ ○ ○ ○ ○

Saadakseni vertaistukea

○ ○ ○ ○ ○

Tutustuakseni uusiin ihmisiin

○ ○ ○ ○ ○

Jokin muu syy, mikä?

○ ○ ○ ○ ○

6. Minut on otettu perhekahvilassa vastaan *

1 2 3 4 5

Huomioitu henkilökohtaisesti, esimerkiksi tervehti-
mällä

○ ○ ○ ○ ○

Uudet tilat on esitelty

○ ○ ○ ○ ○

Minut on otettu mukaan toimintaan

○ ○ ○ ○ ○

Minut on otettu mukaan toiminnan suunnitte-
luun

○ ○ ○ ○ ○

7. Miksi palasin uudelleen perhekahvilaan? *

8. Millaista ohjelmaa olisi hyvä olla usein *

	1	2	3	4	5
Ohjattua toimintaa lapsille	☐	☐	☐	☐	☐
Vapaata olemista ja keskustelua	☐	☐	☐	☐	☐
Eri asiantuntijoiden vierailuja	☐	☐	☐	☐	☐
Ohjattuja teemakeskusteluja	☐	☐	☐	☐	☐
Tuote-esittelyjä	☐	☐	☐	☐	☐
Muuta, _____ mitä? _____	☐	☐	☐	☐	☐

9. Kävijöiden tyytyväisyys *

	1	2	3	4	5
Tunnen itseni tervetulleeksi	☐	☐	☐	☐	☐
Perhekahvilassa on seuraa ja tekemistä lapsille	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen olevani tasa-arvoinen perhekahvilan muiden kävijöiden kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
Perhekahvilasta on helppo löytää juttuseuraa	☐	☐	☐	☐	☐
Perhekahvilan ohjaaja on hyvä	☐	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐	☐

Perhekahvilassa on kiinnostavaa ohjelmaa

10. Lapseni on osallistunut seuraavanlaisiin toimintoihin perhekahvilassa *

☐ Kädentaidot (esimerkiksi piirtäminen, maalaaminen, askartelu)

☐ Musiikkihetket

☐ Ulkoilu

☐ Retket

☐ Liikuntahetket

☐ Satuhetket

Muu toiminta, mikä?

☐ _____
—

11. Millaista toimintaa toivoisit perhekahvilassa olevan? *

—

—

—

12. Mitä kehitettävää MLL Kuopion Apajan perhekahvilatoiminnassa olisi? *

—

13. MLL:n toimintaa ohjaavat seuraavat arvot: lapsen ja lapsuuden arvostus, yhteisvastuu, inhimillisuus, vaitsevaisuus ja yhdenvertaisuus ja ilo. Seuraavat arvot toteutuvat MLL Kuopion perhekahvilatoiminnassa

	1	2	3	4	5
Lapsen ja lapsuuden arvostus	☐	☐	☐	☐	☐
Yhteisvastuu	☐	☐	☐	☐	☐
Inhimillisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Suvaitsevaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Yhdenvertaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Ilo	☐	☐	☐	☐	☐

14. Anna MLL Kuopion Apajan perhekahvilatoiminnalle kouluarvosana 4-10 *

LIITE 3: TEEMAHAASTATTELURUNKO

VAPAAEHTOISTOIMINTAAN MUKAANLÄHTEMINEN

- Miksi lähdit mukaan vapaaehtoistoimintaan?
- Mikä oli helppoa toiminnan aloittamisessa?
- Mikä oli vaikeaa?

TOIMINTAAN PEREHDYTTÄMINEN

- Millaista perehdytys perhekahvilan vetämiseen oli?
- Millaisia nevoja/apuja olisit kaivannut?
- Miten tärkeänä pidät jonkinlaisen perehdyttämiskansion/materiaalin olemisen perhekahvilan ti-loissa?
- Millainen olisi hyvä perehdyttämismateriaali?
- Millainen on perhekahvilan vuosi? Mitä siihen kuuluu? Mitkä ovat tärkeimpiä asioita

PERHEKAHVILATOIMINTA

- Millaista perhekahvilatoimintaa olisi mielestäsi hyvä olla?
- Miten kohtaat perhekahvilan kävijät?
- Oletko saanut/kaivannut ohjeita kävijöiden kohtaamiseen?
- Onko ollut haasteellisia tilanteita?
- Onko jotain sellaista, josta voisi kokonaan luopua?
- Mikä olisi ehdottomasti säilytettävä?
- Mitä uutta toivoisit?

LIITE 4: LASTEN HAASTATTELU PERHEKAHVILASSA

Pate-Pöllön retki perhekahvilaan

Pate on pikkuinen pöllö, joka asuu pienessä pesässä männyn juurella. Eräänä aamuna äiti herättää Paten. ”Herätys Pate, tänään on tiistai. Lähdemme kohta perhekahvilaan.” Pate herää, hieroo pienillä siivillään silmiään ja nousee sängystä.

Äiti auttaa Patelle vaatteet päälle ja sitten Pate-Pöllö lähtee aamupalalle. Pate ja syö reippaasti lehtiä aamupalaksi.

Sitten he lähtevät yhdessä perhekahvilaan. Reitti kulkee puiden oksia ja männyn juuria pitkin.

Pate saapuu äitinsä kanssa perhekahvilaan, siellä onkin jo paljon väkeä. Patesta on mukava nähdä perhekahvilassa kavereita.

- Mutta mitä kaikkea Pate-Pöllö tykkää perhekahvilassa tehdä? *(Lapset voivat auttaa ja kertoa, mitä perhekahvilassa on kiva tehdä.)*

- Mikä on kivointa perhekahvilassa?

Aamupäivä perhekahvilassa kuluu nopeasti ja pian onkin aika lähteä kotiin. Pate-Pöllö sanoo hei hei kavereille ja lähtee äidin kanssa kotimatalle.

LIITE 5: AINEISTON RYHMITTELY, PELKISTYSET ALAKATEGORIOIKSI

